บทที่ 6

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การทำวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาเกี่ยวกับสภาพเศรษฐกิจในคาบสมุทรอาระเบียได้แก่ เกษตรกรรม พาณิชยกรรม อุตสาหกรรม และศึกษาเกี่ยวกับบทบาทด้านเศรษฐกิจของนบีมุฮัมมัด ﷺ ณ นครมักกะฮฺ และนครมะดีนะฮฺ ทั้งในด้านจุลภาคได้แก่ กรรมสิทธิ์ ทรัพยากร การบริโภคการผลิต การแสวงหาปัจจัยยังชีพ การทำงาน แรงงาน เกษตรกรรม พานิชยกรรม อุตสาหกรรม การเงินการตลาด หุ้นส่วนและการลงทุน การจัดตั้งกลุ่มและองค์กร และมหภาคได้แก่ ความมั่นคงทางสังคม บัยตุลมาล และพื้นฐานการเงิน ตลอดจนการค้าและการเงินระหว่างประเทศ โดยสามารถสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะได้ดังนี้

6.1 สรุปผลการวิจัย

6.1.1 สภาพเศรษฐกิจในคาบสมุทรอาระเบีย

คาบสมุทรอาระเบียเป็นรูปสี่เหลี่ยม ทิศเหนือติดกับทะเลทรายปาเลสไตน์และซีเรีย ทิศตะวันออกติดกับแม่น้ำไทกริส แม่น้ำยูเฟรติส (อิรัก) และอ่าวเปอร์เซีย ทิศใต้ติดต่อกับมหาสมุทรอินเดียและอ่าวเอเดน และทิศตะวันตกติดกับทะเลแดง พื้นที่ส่วนใหญ่ของคาบสมุทรอาระเบียเป็นทะเลทรายค่อนข้างร้อน แห้งแล้ง ฝนไม่ค่อยตก ไม่มีแม่น้ำและลำธารไหลผ่าน ได้แก่ แคว้นตุฮามะฮฺ อันเป็นที่ตั้งของนครมะดีนะฮฺ, แคว้นฮิญาซ อันเป็นที่ตั้งของนครมักกะฮฺ, แคว้นนัญจ์ดฺ ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีพของชาวอาหรับในคาบสมุทรอาระเบีย โดยเฉพาะภาคการเกษตรที่สามารถพบได้ค่อนข้างน้อย เช่น เขตนครมะดีนะฮฺ เขตค็อยบัร เขตฏออิฟ และแคว้นเยเมน ส่วนที่เมืองมะร็อบ เมืองศ็อนอาอฺ เมืองซุบัยด์ เมืองอัดน์ เมืองชะอ์ดะฮฺ เมืองมะคอ เมืองชาบาม และเมืองอื่นๆ เป็นพื้นที่ประกอบไปด้วยหุบเขา ที่ราบสูง และฝนตกชุกตลอดปีจึงเหมาะกับการเพาะปลูกและการเกษตร อาชีพรองลงมาได้แก่ อาชีพเลี้ยงสัตว์แบบเร่รอนไปตามแหล่งน้ำที่สามารถพบได้ทั้งนครมักกะฮฺ นครมะดีนะฮฺ และชนบททั่วไปประชาชนส่วนใหญ่ในคาบสมุทรอาระเบียนิยมประกอบอาชีพค้าขาย ซึ่งมีมากมายหลายรูปแบบ บางประเภทเกี่ยวข้องกับดอกเบี้ย การฉกฉวยโอกาส และการเอารัดเอาเปรียบทางการค้าโดยไม่คำนึงถึงจริยธรรมทางธุรกิจ ตลาดสำคัญของแคว้นฮิญาซได้แก่ ตลาดอุกาซ ตลาดมะญันนะฮฺ และตลาดซุมะยาซ

Prince of Songkla University Pattani Campus

นับว่าเป็นตลาดสำคัญมาตั้งแต่ยุคญาฮีลียะฮฺ ส่วนตลาดที่สำคัญของนครมะดีนะฮฺได้แก่ ตลาดก็อยนุกออฺและตลาดบัซบาละฮฺ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ตลาดอะศอบะฮฺใกล้เขตกุบาอฺ ตลาดมะซาฮิมตั้งอยู่ที่หมู่บ้านบะนีอัลฮับลีย์ อยู่ในการดูแลของอับดุลลอฺ บุตรอุบัยย์ และตลาดบะกิอฺอัลค็อลในตำบลบะกิอฺ โดยตลาดบะนีก็อยนุกออฺ เป็นตลาดยิวที่มีอิทธิพลมากที่สุดยุคนบีมุฮัมมัด ﷺ และเกี่ยวข้องกับระบบดอกเบี้ยประเภทต่างๆ

เนื่องจากคาบสมุทรอาระเบีย ตั้งอยู่บนเส้นทางเชื่อมระหว่างดินแดนฝั่งตะวันตก (เปอร์เซีย อินเดีย จีน และเอเชีย) กับตะวันออก (อียิปต์และดินแดนในแอฟริกา) อีกทั้งยังติดต่อกับชายฝั่งทะเลแดง มหาสมุทรอินเดียและอ่าวเปอร์เซีย ส่งผลให้ชาวอาหรับและพวกเร่รอนตามเส้นทางดังกล่าวนิยมทำการค้าขายทั้งในและระหว่างประเทศ จนกลายเป็นผู้ที่มีความชำนาญการค้าระหว่างประเทศผ่านทะเลทรายโดยอาศัยกองคาราวานอูฐ เช่นเดียวประชาชนอาศัยตามฝั่งทะเลที่ความเชี่ยวชาญทางการค้าระหว่างประเทศโดยการเดินเรือทางทะเล การค้าขายในคาบสมุทรอาระเบียยุค นบีมุฮัมมัด ﷺ ใช้ *เหรียญดีนาร์* ที่มาจากเปอร์เซียและโรมันตะวันออก และ *เหรียญดิรฮัม* เป็นของเปอร์เซียเป็นสื่อกลางทางการค้า การลงทุน และการตลาด การเปิดโลกแห่งเรียนรู้และการศึกษาของนบีมุฮัมมัด ﷺ ทำให้ประชาชนมีอาชีพประจำ มีความเชี่ยวชาญด้านงานฝีมือ และการผลิตเป็นจำนวนมากกว่า 32 ประเภท เช่น พ่อค้าวาณิช พ่อค้าผ้า คนขายน้ำหอม ผู้แลกเปลี่ยนเงินตรา คนขายธนู พ่อครัวและร้านขายอาหาร คนขายเครื่องหนังฟอก คนขายฟืน นายหน้า...เป็นต้น ขณะที่พบผู้มีความรู้เกี่ยวกับงานฝีมือและการบริการหลายคน เช่น สะอัด บุตร อะบีวักก็อส ผู้เชี่ยวชาญด้านการผลิตธนูและหอก, ซุเบร บุตร เอาวาม สามารถตัดเย็บเสื้อผ้า, ซัลมาน อัลฟาริซีย์ เป็นช่างตัดผม, อาลี บุตร อะบีฏอเล็บ มีความรู้ด้านชลประทาน และบิลาล บุตร เราะฮฺบาฮฺ มีความถนัดงานด้านบริการทั่วไป สภาพเศรษฐกิจของชาวอาหรับโดยทั่วไปเป็นระบบเศรษฐกิจที่ผลิตเพื่อการบริโภคภายในครัวเรือน และสนองตอบความต้องการระดับสังคมแต่ละเผ่ามากกว่าการแสวงผลกำไร และนิยมตอบสนองความต้องการของตนเองด้านเศรษฐกิจด้วยการใช้แรงงาน ซึ่งต่างจากชาวยิวที่เน้นการเก็งกำไรโดยอาศัยระบบดอกเบี้ย

Prince of Songkla University Pattani Campus

6.1.2 บทบาทด้านเศรษฐกิจของนบีมุฮัมมัด ﷺ

หากพิจารณาบทบาทด้านเศรษฐกิจของนบีมุฮัมมัด ﷺ ตามเหตุการณ์และสถานที่สามารถแบ่งออกเป็น (1) เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ณ นครมักกะฮฺ โดยมีส่วนที่เกี่ยวข้องกับจุลภาคได้แก่ การประกอบอาชีพเลี้ยงสัตว์ การค้าขาย การร่วมลงทุนทำธุรกิจกับเพื่อน และมีส่วนที่เกี่ยวข้องกับมหภาคได้แก่ การค้าระหว่างประเทศ (2) และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ณ นครมะดีนะฮฺ โดยมีส่วนที่เกี่ยวข้องกับจุลภาคได้แก่ กรรมสิทธิ์ ทรัพยากร การบริโภคและการผลิต การแสวงหาปัจจัยยังชีพ การทำงาน แรงงาน การจัดตั้งตลาดมุสลิมปลอดดอกเบี้ย การลงทุนร่วมกับประชาชนค็อยบัร การจัดตั้งกลุ่มและองค์กร และส่วนที่เกี่ยวข้องกับมหภาคได้แก่ ความมั่นคงทางสังคมโดยใช้ระบบสวัสดิการสังคมและกระจายรายได้ กองคลังบัยตุลมาล และพื้นฐานทางการเงิน ตลอดจนการเงินและการค้าระหว่างประเทศ

เจ้าของกรรมสิทธิ์ที่แท้จริงคืออัลลอฮฺ ﷻ ส่วนทุกคนคือบุคคลแสวงหาประโยชน์จากทรัพยากรผ่านการครอบครองแบบชั่วคราวในนามตัวแทนเท่านั้น ดังนั้นทุกคนจึงมีกรรมสิทธิ์เท่าที่ทุกคนกระทำและอุตสาหะไว้ นบีมุฮัมมัด ﷺ จึงกำหนด (ที่มา) สิ่งที่จะนำมาเป็นกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลและกรรมสิทธิ์ส่วนรวมโดยแยกทั้งสองออกจากกัน และการครอบครองทรัพย์สินและทรัพยากรจะต้องตั้งอยู่บนเงื่อนไขของการจ่ายซะกาตฺ เพื่อช่วยเหลือแก่คนยากจนและคนขาดแคลนตามที่กฎหมายอิสลามกำหนด โดยท่านเคยครอบครองที่ดินจำนวนหนึ่ง ขณะท่านมีชีวิตอยู่ก่อนท่านจะบริจาคไป

นบีมุฮัมมัด ﷺ จำแนกสิ่งที่จำเป็นออกจากสิ่งที่ไม่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิต เพราะหากไม่มีการลดการบริโภคและการลงทุนที่ไม่ถูกต้อง ฟุ่มเฟือย และไม่เป็นธรรมจะทำให้ค่านิยมดังกล่าวขยายตัวเพิ่มขึ้นแต่การเก็บออมน้อยลง ตลอดจนส่งเสริมสังคมให้เป็นสังคมนิยมการผลิตมากกว่าการบริโภค

การแสวงหาปัจจัยยังชีพที่ดีสำหรับนบีมุฮัมมัด ﷺ คือ การกระทำงานด้วยน้ำพักน้ำแรงของตนเองตามความรู้และความสามารถ โดยดำเนินอยู่ภายใต้กรอบแห่งความยำเกรงและการจงรักภักดีต่ออัลลอฮฺ ﷻ โดยท่านเคยช่วยลุงรับจ้างเลี้ยงสัตว์ให้แก่ชาวกุเรชในนครมักกะฮฺตั้งแต่วัยเด็ก เมื่อเข้าวัยหนุ่มท่านได้เดินทางไปค้าขายกับอะบูฎอลิบ ณ แคว้นชาม ก่อนที่ท่านจะเข้าทำงานกับกองคาราวานสินค้าระหว่างประเทศของพระนางเคาะดีญะฮฺ

นบีมุฮัมมัด ﷺ ให้เกียรติแก่แรงงานเท่ากับคนทำงานทั่วไป เช่นเดียวกับให้สิทธิและสวัสดิการเท่าคนทำงานทั่วไป โดยสวัสดิการดังกล่าวครอบคลุมถึงการดูแลครอบครัวของแรงงาน ไม่ว่าจะเป็นการจัดหาที่อยู่อาศัย หรือสิ่งอื่นตามความจำเป็นแก่การใช้ชีวิต สิ่งเหล่านี้

Prince of Songkla University Pattani Campus

ชี้ให้เห็นว่า แรงงานของท่านมิใช่วัตถุปัจจัยทางการผลิตที่สามารถซื้อขายกันได้เหมือนวัตถุปัจจัยอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแรงงานหรือกรรมกรมิใช่ชนชั้นต่ำในระบบเศรษฐกิจของท่าน แต่แรงงานเป็นพลังงานที่ถูกผลิตมาจากร่างกายมนุษย์ ซึ่งมีสิทธิได้รับการดูแล ค่าตอบแทน สวัสดิการ ศักดิ์ศรี และเกียรติยศเท่าเทียมกับบุคคลทั่วไป

แม้นบีมุฮัมมัด ﷺ จะเคยประกอบอาชีพอาชีพค้าขาย และเลี้ยงสัตว์ ตลอดจนส่งเสริมประชาชนให้ประกอบอาชีพด้านการเกษตรและการทำอุตสาหกรรม แต่มิได้หมายความว่าท่านให้ทุกคนจำกัดตนเองอยู่เฉพาะอาชีพหนึ่งอาชีพใด หรือเลือกเรียนรู้ ศึกษาค้นคว้า วิจัยเฉพาะสาขาและสายงานที่ตนเองชอบและต้องการเท่านั้น ตรงกันข้ามท่านส่งเสริมให้เกิดอาชีพหลากหลาย เพื่อตอบสนองความต้องการทางสังคม ซึ่งเห็นได้จากจำนวนอาชีพที่เพิ่มมากขึ้นในยุคของท่าน

นบีมุฮัมมัด ﷺ เคยร่วมลงทุนในภาคการเกษตรกับประชาชนตำบลค็อยบัร และส่งเสริมภาคเกษตรกรรม เพื่อให้ผลผลิตสูงพอที่จะเลี้ยงประชากรและก่อให้เกิดการคุ้มกันดินแดนที่ตนตั้งถิ่นฐานอยู่ การสร้างกฎหมาย การจัดระบบ การปกครองการสร้างบ้านเมืองให้สวยงามและสิ่งอื่นๆ ทยอยเกิดขึ้นตามมา สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นผลพวงมาจากการสร้างสังคมเกษตรกรรมขึ้นมาทั้งสิ้น ก่อนจะพัฒนาให้เป็นสังคมอุตสาหกรรมและเทคโนโลยีที่ปรากฏให้เห็นในปัจจุบัน ดังนั้นจึงนับได้ว่าการเกษตรกรรม นอกจากจะมีความสำคัญต่อการดำรงชีพแล้วยังมีบทบาทที่สำคัญต่อประเทศในหลายๆ ด้าน เช่น เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ จนกลายเป็นรายได้ส่งออกและเศรษฐกิจหลักของทุกประเทศ เช่นเดียวกับภาคพาณิชยกรรมจัดเป็นอาชีพที่สำคัญและนบีมุฮัมมัด ﷺ เคยทำมาก่อน เพราะสร้างให้ประชาชนมีรายได้และเป็นสื่อกลางในการเผยแผ่ศาสนา อีกทั้งยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กว้างมากขึ้นจนนำไปสู่การความร่วมมือในเศรษฐกิจ การผลิต การกระจายทรัพยากรและความมั่งคั่ง ท่านกำหนดเงื่อไขทางการค้าและการลงทุนไว้อย่างกว้างๆ ได้แก่ (1) ไม่เป็นพิษเป็นภัยอันตรายต่อตนเองและสร้างความเดือนร้อนแก่บุคคลอื่น (2) ไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งต้องห้ามตามกฎหมายอิสลาม ส่วนภาคอุตสาหกรรม ได้รับการส่งเสริมจาก นบีมุฮัมมัด ﷺ จนทำให้ประชาชนในยุคของท่านมีความเชี่ยวชาญด้านงานฝีมือ และชำนาญด้านการผลิตเป็นจำนวนมากกว่า 32 ประเภท นบีมุฮัมมัด ﷺ เคยส่วมใสแหวนเหล็กและใช้ผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากภาคอุตสาหกรรม เช่น ดาบ หอก ธนู และข้าวของเครื่องใช้ในครัวเรือนบางประเภทที่มีจำหน่ายตามท้องตลาด

Prince of Songkla University Pattani Campus

นบีมุฮัมมัด ﷺ ก่อตั้งตลาดมุสลิมขึ้นหลังอพยพสู่นครมะดีนะฮฺ โดยใช้เหรียญดีนาร์และเหรียญดิรฮัมเป็นสื่อกลางทางการตลาด นอกจากนั้นยังใช้มาตราตวงของชาวมะดีนะฮฺและมาตราชั่งของชาวมักกะฮฺ ได้แก่ มุด (1 มุดมีขนาดบรรจุ 4 กอบมือของคนทั่วไปโดยประมาณ), ศออฺ (1 ศออฺเท่ากับ 4 มุดหรือ 5 ลิตร), ฟะร็อก (1 ฟะร็อกเท่ากับ 17 ลิตรกว่า) และวะซัก (1 วะซักเท่ากับ 60 ศออฺ) เป็นมาตรฐานทางการตลาดเช่นกัน

นบีมุฮัมมัด ﷺ เคยลงทุนร่วมกับเพื่อนทำธุรกิจ ร่วมทำการค้าต่างประเทศกับพระนางเคาะดีญะฮฺโดยมีส่วนแบ่งจากผลกำไร และลงทุนทางการเกษตรกับประชาชนตำบลค็อยบัร โดยทุกอย่างจะต้องดำเนินไปตามข้อตกลงระหว่าง 2 ฝ่ายอย่างสอดคล้องกับหลักเศรษฐศาสตร์อิสลาม เนื่องจากการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจหลายประเภทสามารถลงทุนของตนเอง โดยไม่ต้องพึงพาบุคคลอื่น ขณะที่หลายโครงการใหญ่ๆไม่สามารถดำเนินให้ลุล่วงไปเพียงลำพังหากปราศจากการพึ่งพาช่วยเหลือจากบุคคลอื่นทั้งแรงงานและเงินทุน

นบีมุฮัมมัด ﷺ ให้ความสำคัญต่อโครงสร้างเชิงสถาบันและการทำงานเป็นทีมเพื่อแบ่งเบาและรับผิดชอบงานที่เกี่ยวกับกิจกรรมด้านศาสนา สังคม การปกครอง และการศึกษาโดยเฉพาะองค์กรขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจ ท่านก่อตั้งตลาดมุสลิม บัยตุลมาล และแต่งตั้งบุคคลรับผิดชอบงานด้านเศรษฐกิจได้แก่ อะบูอุบัยด์ บุตร อัลญัรรอฮฺ รับผิดชอบด้านกองคลัง, อุมัร บุตร อัลค็อฏฏอบ เป็นหัวหน้าคณะรวบรวมซะกาตฺ, อะบอุบัยด์ บุตร อัลญัรรอฮฺ เป็นผู้เก็บภาษีในเขตบาห์เรน, มุอาศ บุตร ญะบัล เก็บภาษีในเมืองเยเมน, อุบัยย์ บุตร กะอับ ดูแลด้านบัญชีและสัญญาข้อตกลงต่างๆ, อับดุลเลาะฮฺ บุตร เราะวาฮะฮฺ กับ ญับบาร บุตร เศาะค็อร เป็นผู้เชี่ยวชาญและค้นคว้าด้านการเกษตรและผลผลิต และ ซะอีด บุตร ซะอีด กับพระนางซัมรออฺ บุตร นุฮัยก์ควบคุมและดูแลการตลาดทางนครมักกะฮฺ

นบีมุฮัมมัด ﷺ จัดสวัสดิการช่วยเหลือแก่ทุกคน โดยสมาชิกทุกคนจะต้องดูแลรับผิดชอบตนเองด้วยการทำงานและทำมาหากิน เช่นเดียวกับระดับครอบครัว เครือญาติ และเพื่อนบ้าน โดยทุกคนจะต้องมีความรับผิดชอบต่อครอบครัวของตนเองด้วยการจ่ายค่าเลี้ยงดู (นะฟะเกาะฮฺ) แก่บุคคลใต้การปกครองก่อนช่วยเหลือเครือญาติและเพื่อนบ้าน ส่วนระดับสังคมส่วนรวมนบีมุฮัมมัด ﷺ เก็บค่าปรับ (กัฟฟาเราะฮ) พินัยกรรมเพื่อประโยชน์ส่วนรวม (วะซียะฮ) และการบริจาค (วะกัฟ) เข้าไปช่วยเหลือสังคมส่วนรวม และใช้ระบบซะกาตฺเป็นสวัสดิการเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนระดับรัฐหรือประเทศ นอกจากนั้นนบีมุฮัมมัด ﷺ ยังวางแนวทางการกระจายรายได้ได้แก่ การจ้างงาน การจ่ายค่าแรง การจ่ายเช่า การแยกระหว่างกำไรกับดอกเบี้ย และการกำหนดส่วนแบ่งแต่ละคนในเรื่องมรดก รวมทั้งส่งเสริมให้มีการช่วยเหลือทุกคนในระดับสังคมด้วยการให้ (ฮิบะฮฺ) การช่วยเหลือ (ตะอาวุน) การทำทาน

Prince of Songkla University Pattani Campus

(ตะบัรรุอาตฺ) ทานอาสา (เสาะดาเกาะฮฺ) และอื่นๆ สิ่งเหล่านี้คือสวัสดิการสังคมตามทัศนะนักเศรษฐศาสตร์อิสลาม

บัยตุลมาล เป็นองค์กรเศรษฐกิจแรกที่นบีมุฮัมมัด ﷺ ก่อตั้งขึ้นเพื่อจัดเก็บและรวบรวมซากาตฺก่อนจะนำมารวมกัน เพื่อนำไปแจกจ่ายแก่ประชาชนตามหลักกฎหมายอิสลาม นอกจากนั้นบัยตุลมาลยังทำหน้าที่เก็บภาษีอื่นๆ ที่ไม่ใช่ซะกาตฺ เพื่อนำมาพัฒนาบ้านเมืองและเป็นสวัสดิการแก่ทุกคน เช่น สร้างถนน โรงเรียน ดูแลความสงบ ช่วยเรื่องอาชีพ การป้องกันประเทศ และจัดหาสาธารณูปโภคที่จำเป็นให้ประชาชน

นบีมุฮัมมัด ﷺ วางพื้นฐานการเงิน ไม่ว่าจะเป็นการเก็บออม การฝาก การโอนหนี้ การค้ำประกันและการอุปการะ การประกันภัยและการคุ้มครอง การมอบอำนาจ การจำนำ การกู้ยืม การซื้อขายแบบผ่อนชำระหรือสินเชื่อ การซื้อขายแบบจ่ายเงินล่วงหน้า การหุ้นส่วนและการลงทุน และการซื้อเพื่อขายเอากำไร ผลิตภัณฑ์ทางการเงินข้างต้นล้วนมาจากนบีมุฮัมมัด ﷺ ก่อนจะถูกนำมาพัฒนาเป็นรูปองค์กร บริษัท สถาบันการเงินหรือธนาคารอิสลามในยุคต่อมา ข้อสำคัญระบบการเงินดังกล่าวไม่ได้เกี่ยวข้องกับดอกเบี้ยแต่ประการใด

ประสบการณ์การค้าระหว่างประเทศของนบีมุฮัมมัด ﷺ ขณะทำงานอยู่กับพระนางเคาะดีญะฮฺบุตรคุวัยลิดหลายปี ทำให้ท่านทราบถึงการเอารัดเอาเปรียบทางการค้าและกลไกทางการตลาดเป็นอย่างดี ท่านกำหนดข้อกฎหมายเกี่ยวกับการค้าและการเงินระหว่างประเทศ เช่น ห้ามคนเมืองหรือในประเทศแทรกแซงทางการค้าและการตลาดไม่ว่าจะด้วยวิธีใดก็ตาม เพื่อเปิดโอกาสให้พ่อค้า และนักลงทุนต่างแดนเข้ามาลงทุนทำธุรกิจทางการค้า จนนำไปสู่ระบบเศรษฐกิจหมุนเวียน และคล่องตัวทางการเงิน เช่นเดียวกับห้ามทุกคนในประเทศออกไปดักซื้อสินค้าระหว่างทางก่อนกองคาราวานจะเดินทางมาถึงประเทศ มาตรการดังกล่าวเพื่อป้องกันและทำให้การดำเนินธุรกิจระหว่างประเทศปลอดภัยจากเอารัดเอาเปรียบมากที่สุด

Prince of Songkla University Pattani Campus

6.2 อภิปรายผล

หลักเศรษฐกิจอิสลามคือ เอกลักษณ์สำคัญและเป็นจุดเด่นของนบีมุฮัมมัด ﷺ ที่มีความแตกต่างจากศาสดาองค์อื่น เพราะชี้ให้เห็นว่า อัลอิสลามที่มาจากท่านมิได้แยกศาสนาหรือการหลักศรัทธาออกจากภาคสังคม เศรษฐกิจ การศึกษา และการเมือง หรือกำหนดว่าการเป็นมุสลิมที่ดีและเคร่งครัดนั้นจะต้องตัดกิจกรรมทางโลกสอดคล้องกับอัลกุรอานระบุว่า

﴿وَما أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ مِنَ الْمُرْسَلِينَ إِلَّا إِنَّهُمْ لَيَأْكُلُونَ الطَّعَامَ وَيَمْشُونَ فِي الْأَسْوَاقِ...الآية﴾

(الفرقان : 20)

เรามิได้ส่งมาก่อนหน้าท่าน (มุฮัมมัด) จากบรรดาศาสนทูต ยกเว้นพวกเขาทานอาหารและพวกเขาเดินค้าขายในตลาด

(อัลฟุรกอน : 20)

บทบาทด้านเศรษฐกิจของนบีมุฮัมมัด ﷺ สะท้อนให้เห็นว่าอัลอิสลามเป็นศาสนาที่มีความสมบูรณ์ยิ่งแตกต่างจากศาสนาอื่นหรือลัทธิทั่วไป ไม่ว่าจะพิจารณาเพียงด้านใดด้านหนึ่ง หรือพิจารณาอย่างรวมๆ ซึ่งสอดคล้องกับอัลกุรอานระบุว่า

﴿الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا...الآية﴾

(المائدة : 3)

ความว่า วันนี้เราได้ให้สมบูรณ์แก่พวกเจ้าแล้วศาสนาของพวกเจ้า และเราได้ให้ครบถ้วนแก่พวกเจ้าความกรุณาเมตตาของเรา และเราได้เลือก อัลอิสลามให้เป็นศาสนาแก่พวกเจ้า...อัลอายะฮฺ

(อัลมาอิดะฮฺ : 3)

สิ่งที่ทำให้หลักเศรษฐกิจของนบีมุฮัมมัด ﷺ ไม่เหมือนทฤษฎีใดและไม่มีทฤษฎีใดๆ เหมือนคือ หลักเศรษฐกิจของท่านถูกวางมาแบบกว้างๆ บางส่วนเป็นกฎถาวรขณะที่บางส่วนเปิดโอกาสให้ทุกคนใช้สติปัญญาและเหตุผลเข้าไปวิเคราะห์ หรือวินิจฉัยปัญหาในบางประเด็นที่

Prince of Songkla University Pattani Campus

ไม่ปรากฏในอัลกุรอานและอัสสุนนะฮฺ โดยจะเรียกว่า อัลอิจญ์ติฮาด ดังท่านแต่งตั้ง มุอาษ บุตรญะบัล เดินทางไปเยเมน เพื่อปฏิบัติหน้าที่ ท่านถามเขาว่า

((كيف تقضي ؟ فقال أقضي بما في كتاب الله. قال فان لم يكن في كتاب الله قال فبسنة رسول الله قال فان لم يكن في سنة رسول الله ؟ قال أجتهد رأيي قال الحمدلله الدي وفق رسول الله))

(رواه الترمذي : 1327)

ความว่า ท่านจะทำการตัดสินอย่างไร เขากล่าวว่า ฉันจะตัดสินด้วยสิ่งที่มีในคัมภีร์ของอัลลอฮฺ ท่านกล่าวว่า หากไม่พบในคัมภีร์ของอัลลอฮฺ เขากล่าวว่า ด้วยสุนนะฮฺ (แนวทาง) ของศาสนทูตของอัลลอฮฺ ท่านกล่าวว่า หากไม่พบในสุนนะฮฺ (แนวทาง) ของศาสนทูตของอัลลอฮฺ เขากล่าวว่า ฉันจะวิเคราะห์ วินิจฉัยด้วยความเห็นฉันเอง ท่านกล่าวว่า การสรรเสริญนั้นเป็นสิทธิของอัลลอฮฺ ผู้ประทานการชี้นำแก่ศาสนทูตของพระองค์

(บันทึกโดยติรมิษีย์ : 1327)

การเปิดโอกาสให้คนอื่นใช้สติปัญญาเข้าวิเคราะห์ในบางประเด็นที่อัลกุรอาน และอัสสุนนะฮฺไม่ได้กล่างถึง ทำให้หลักเศรษฐกิจของนบีมุฮัมมัด ﷺ เกิดความความยืดหยุ่น จนสามารถนำไปใช้ได้ตลอดเวลา และกลายเป็นมรดกอันล้ำค่ามาจนถึงปัจจุบัน ดังอัลกุรอานระบุว่า

﴿وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾

(سبأ : 28)

ความว่า เรามิได้ส่งเจ้า (มุฮัมมัด) มาเพื่อสิ่งใด นอกจากเพื่อมนุษยชาติทั้งหลาย ทั้งแจ้งข่าวดีและข่าวร้าย แต่ทว่ามนุษย์ส่วนใหญ่พวกเขาไม่รู้

(สะบะอฺ : 28)

หากจะมีการเปรียบเทียบกัน หลักเศรษฐกิจของนบีมุฮัมมัด ﷺ สามารถเปรียบเทียบได้กับกฎของแรงโน้มถ่วงหรือสามารถเปรียบเทียบกับกฎของกระแสน้ำ เพราะเป็นหลักที่ได้รับการชี้นำจากพระผู้เป็นเจ้าผู้ทรงรอบรู้ยิ่ง ดังนั้นจึงเป็นกฎหมายอิสลามที่มีความเป็นสัจธรรมและอมตะปรากฏอยู่ในตัวเอง อัลกุรอานระบุว่า

Prince of Songkla University Pattani Campus

﴿ثُمَّ جَعَلْنَاكَ عَلَى شَرِيعَةٍ مِّنَ الْأَمْرِ فَاتَّبِعْهَا وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاء الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ﴾

(الجاثية : 18)

ความว่า ต่อมาเราได้ทำให้ท่านมีกฎชะรีอะฮฺ (กฎหมายอิสลาม) จากกิจการงาน ดังนั้นเจ้าปฏิบัติตามมันและอย่าได้ปฏิบัติตามอารมณ์บรรดาผู้ที่ไม่รู้

(อัลญาซิยะฮฺ : 18)

โลกทัศน์ด้านเศรษฐกิจของนบีมุฮัมมัด ﷺ วางอยู่บนพื้นฐาน (1) การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เป็นเครื่องมือนำไปสู่การศรัทธาต่ออัลลอฮฺ ﷻ (2) การดำเนินกิจกรรมใดๆ ทางเศรษฐกิจจะต้องมีความยุติธรรมควบคู่ไปด้วยเสมอ (3) การครอบครองทรัพยากรในฐานะตัวแทนของอัลลอฮฺ ﷻ (4) การพัฒนาและสร้างความเจริญบนโลก ดังอัลกุรอานระบุว่า

﴿وَإِلَى مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ قَدْ جَاءَتْكُمْ بَيِّنَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ فَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَاحِهَا ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾

(الأعراف : 85)

ความว่า และยังประชาชาติเมืองมัดยัน เราได้ส่งชะอัยบ์ซึ่งเป็นพี่น้องของพวกเขา เขากล่าวว่า โอ้ประชาชาติของฉัน พวกท่านจงสักการะภักดีต่ออัลลอฮฺเถิด ไม่มีสิ่งใดสมควรได้รับการสักการะสำหรับพวกท่านนอกจากพระองค์ แท้จริงหลักฐานอันชัดเจนจากพระเจ้าของพวกท่านได้มาถึงพวกท่าน ดังนั้นพวกท่านจงทำให้ครบเต็มในการตวงและการชั่งและพวกท่านจงอย่าทำให้ขาดบรรดาสิ่งของของมนุษย์ และพวกท่านจงอย่าก่อความเสียหายในแผ่นดินหลังจากที่มีการแก้ไขมัน นั่นแหละเป็นสิ่งที่ดียิ่งแก่พวกท่าน หากพวกท่านเป็นผู้ศรัทธา

(อัลอะอฺรอฟ : 85)

Prince of Songkla University Pattani Campus

นอกจากนั้นอัลกุรอานยังระบุถึง การแสวงหาประโยชน์จากทรัพยากรและระบบเศรษฐกิจในฐานะตัวแทนของอัลลอฮฺ ﷻ ว่า

﴿وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً...الآية﴾

(البقرة : 30)

ความว่า และจงรำลึกถึงขณะพระเจ้าของเจ้าตรัสแก่มะลาอิกะฮฺว่า แท้จริงเราจะให้มีตัวแทนคนหนึ่งในพื้นพิภพ...อัลอายะฮฺ

(อัลบะเกาะเราะฮฺ : 30)

อัลกุรอานยังระบุถึง การพัฒนาและสร้างความเจริญบนโลก ไม่ว่าจะเป็นการเกษตร การเลี้ยงสัตว์ การก่อสร้าง และอื่นๆ อีกมาย ดังอัลกุรอานระบุว่า

﴿هُوَ أَنشَأَكُم مِّنَ الْأَرْضِ وَاسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا﴾

(هود : 61)

ความว่า พระองค์ทรงสร้างสำหรับพวกท่านพื้นแผ่นดิน และทรงทำให้เป็นที่อยู่อาศัยเพื่อพัฒนาแก่พวกท่านในพื้นแผ่นดิน

(ฮูด : 61)

โลกทัศน์ด้านเศรษฐกิจเหล่านี้ ล้วนเป็นเครื่องมือนำพาทุกคนไปสู่เป้าหมายอันแท้จริงของการดำรงชีพบนโลก ตลอดจนพบกับความมั่งคงและผาสุข ซึ่งแตกต่างจากระบบเศรษฐกิจตะวันตกวางอยู่บนรากฐานทางวัตถุ ผลประโยชน์และการเก็งกำไรเป็นหลัก โดยไม่ใครกล่าวเคยถึงจริยธรรม เครื่องมือ หรือสื่อชนิดใดที่จะพามนุษย์ไปถึงเป้าหมายอันแท้จริง ตลอดจนให้ความสำคัญกับการปฏิวัติอุตสาหกรรม นวัตกรรมใหม่ๆ การพัฒนาเครื่องมือและการผลิตแบบครบวงจรโดยไม่ได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์และผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับมนุษย์และสิ่งแวดล้อม จนไม่สามารถค้นพบทางนำระหว่างมูลค่าของการแข่งขันกับคุณค่าของความยุติธรรม จนกลายเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้ประสบกับความผิดพลาด และพบวิกฤติทางเศรษฐกิจเกิดขึ้นในสังคมอย่างต่อเนื่อง

Prince of Songkla University Pattani Campus

กรรมสิทธิ์ หลักเศรษฐกิจนบีมุฮัมมัด ﷺ แยกกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลออกจากกรรมสิทธิ์ส่วนรวม โดยกรรมสิทธิ์ส่วนรวมถือเป็นของประชาชนและมีรัฐทำหน้าดำเนินการให้ทุกอย่างลุล่วง การแยกดังกล่าวเพื่อกระจายความมั่งคั่งสู่สังคมอย่างเสมอภาค อัลกุรอานระบุว่า

﴿كَيْ لَا يَكُونَ دُولَةً بَيْنَ الْأَغْنِيَاءِ مِنْكُمْ...الآية﴾

(الحشر : 7)

ความว่า เพื่อสิ่งนั้นจะมิได้หมุนเวียนอยู่ในระหว่างบุคคลร่ำรวยจากพวกเจ้า...อัลอายะฮฺ

(อัลฮัชร์ : 7)

โดยแตกต่างจากระบบทุนนิยมที่เชื่อมั่นว่า ทุกคนมีสิทธิครอบครองทุกอย่างและมีเสรีภาพอย่างเต็มที่ในการประกอบกิจกรรมด้านเศรษฐกิจ ไม่ว่าธุรกิจนั้นจะมีผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมก็ตาม ส่วนคอมมิวนิสต์ปฏิเสธเรื่องกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลและเสรีภาพในการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และถือว่ากรรมสิทธิ์ส่วนรวมเป็นของรัฐโดยใช้อำนาจผูกขาดและบริหารงานแบบศูนย์รวม

ทรัพยากร หลักเศรษฐกิจนบีมุฮัมมัด ﷺ ถือว่าทรัพยากรคือส่วนหนึ่งจากความโปรดปรานของอัลลอฮฺซึ่งมีจำนวนมากมายไม่สามารถนับได้ โดยแตกต่างจากนักเศรษฐศาสตร์ตะวันตกเชื่อว่า ทรัพยากรมีจำนวนจำกัดและไม่พอเพียงที่จะนำตอบสนองความต้องการของมนุษย์ผู้มีความต้องการไม่ที่สิ้นสุด ดังอัลกุรอานระบุความโปรดปรานของพระองค์มีจำนวนมากมายจนไม่สามารถนับได้ว่า

﴿وَإِنْ تَعُدُّوا نِعْمَةَ اللَّهِ لَا تُحْصُوهَا...الآية﴾

(إبراهيم : 34)

ความว่า และหากพวกเจ้าจะนับความโปรดปรานของพระองค์พวกเจ้ามิอาจนับมันได้...อัลอายะฮฺ

(อิบรอฮีม : 34)

หลักเศรษฐกิจนบีมุฮัมมัด ﷺ ถือว่าทรัพยากรทั้งหมดล้วนเป็นกรรมสิทธิ์ของอัลลอฮฺ ﷻ ส่วนทุกคนคือผู้แสวงหาประโยชน์และอาจจะมีสิทธิครอบครองบางประเภทหรือบางชนิดเท่านั้น ดังอัลกุรอานระบุว่า

Prince of Songkla University Pattani Campus

﴿سَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعَمَهُ ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةً...الآية﴾

(لقمان : 20)

ความว่า แท้จริงอัลลอฮฺทรงอำนวยความสะดวกให้แก่พวกเจ้าด้วยสิ่งที่มีอยู่ในชั้นฟ้าทั้งหลายและด้วยสิ่งที่อยู่ในแผ่นดิน และพระองค์ทรงประทานความโปรดปรานมากมายของพระองค์อย่างครบครัน ทั้งที่เปิดเผยและซ่อนเร้น...อัลอายะฮฺ

(ลุกมาน : 20)

หลักเศรษฐกิจของนบีมุฮัมมัด ﷺ ถือว่าผู้เก็บออมและผู้ครอบครองจะต้องจ่ายซะกาตฺ (ทานบังคับ) และเศาะดาเกาะฮฺ (ทานอาสา) แก่คนยากจน ขัดสน และขาดแคลน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อสังคมมากกว่าเก็บออมเพื่ออนาคตตนเอง และยังส่งผลดีกับระบบเศรษฐกิจส่วนรวม เพราะการจ่ายหรือการบริจาคหมายถึงการโอนอำนาจการซื้อจากคนร่ำรวยสู่คนยากคนจน จนกระทั่งคนยากจนสามารถจับจ่ายใช้สอยได้มากขึ้น ซึ่งถือเป็นการกระจายรายได้ให้คนอ่อนแอ นอกจากนั้นยังช่วยกระตุ้นให้ระบบเศรษฐกิจและการเงินในตลาดให้เกิดการหมุนเวียน นบีมุฮัมมัด ﷺ เคยกล่าวว่า

((من كان عنده فضل زاد فليعد به على من لا زاد له حتى ظننا أنه لا حق لأحد منا في الفضل))

(رواه أبوداود : 1663)

ความว่า บุคคลใดที่เขามีเหลือเกินความจำเป็น เขาต้องนำมันไปให้บุคคลที่ไม่มีสิ่งใดเลย (อะบูสะอีด อัลคุฎรีย์ กล่าวว่า) จนพวกเราคิดว่าพวกเราไม่มีสิทธิครอบครองในส่วนที่เกินความจำเป็นเลย

(บันทึกโดยอะบูดาวูด : 1663)

ซึ่งแตกต่างจากนักเศรษฐศาสตร์ตะวันตกที่พยายามอธิบายว่า เมื่อบุคคลใดมีการบริโภคสินค้าไปถึงระดับหนึ่งและอรรถประโยชน์หน่วยสุดท้ายกลายเป็นศูนย์ เงินที่เหลือจากการบริโภคจะถือเป็นเงินเก็บออม และการออมเก็บไว้กับตัวเองโดยไม่มีการใช้จ่ายใดๆ ถือเป็นการนำเงินออกจากระบบเศรษฐกิจและไม่มีประโยชน์ใดๆ

Prince of Songkla University Pattani Campus

การบริโภคและการผลิต นบีมุฮัมมัด ﷺ สนับสนุนภาคการผลิตมากกว่าการบริโภค ซึ่งเห็นได้จากท่านเคยส่งชาย 2 คนไปยังตำบลณะร์อชในเยเมน เพื่อศึกษาดูงานด้านการผลิตและอุตสาหกรรม และเห็นได้จากท่านยอมรับวิธีการสร้างผลผลิตในการเกษตร โดยปล่อยดำเนินไปอย่างอิสระและท่านกล่าวส่งเสริมว่า

((أنتم أعلم بأمر دنياكم))

(رواه مسلم : 2363)

ความว่า พวกท่านทราบดีเกี่ยวกับการงานบนโลกของพวกท่าน

(บันทึกโดยมุสลิม : 2363)

การแสวงหาปัจจัยเลี้ยงชีพ การทำงานถือเป็นการทำความดีประเภทหนึ่ง เช่นเดียวกับการปฏิบัติละหมาด การจ่ายซะกาตฺ การถือศีลอด และการประกอบพิธีฮัจญ์ และยังรวมถึงงานด้านอื่นๆ เพราะเป็นสิ่งที่ปรากฏในยุคนบีมุฮัมมัด ﷺ เท่าที่ท่านเคยกระทำมา ไม่ว่าจะเป็นงานค้าขาย งานเผยแผ่ศาสนา งานวางแผนการศึกษา งานพัฒนาสังคม งานเศรษฐกิจ และงานสถาปนารัฐอิสลาม อัลกุรอานระบุว่า

﴿مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَى وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهُ حَيَاةً طَيِّبَةً وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾

(النحل : 97)

ความว่า บุคคลใดปฏิบัติความดีไม่ว่าจะเป็นเพศชายหรือเพศหญิง โดยที่เขาเป็นผู้ศรัทธา ดังนั้นเราจะให้เขามีการดำรงชีพที่ดี และเราจะตอบแทนพวกเขาด้วยรางวัลแก่พวกเขาที่ดียิ่งกว่าสิ่งที่พวกเขาเคยกระทำไว้

(อันนะฮฺลุ : 97)

งานตามระบบเศรษฐกิจของนบีมุฮัมมัด ﷺ หมายถึง งานทุกชนิดที่ก่อผลงานขึ้นมาหรือกิจกรรมใดๆ ที่ก่อให้เกิดผลผลิตออกมา ตราบใดที่งานดังกล่าวยังดำเนินอยู่ภายใต้กรอบแห่งความยำเกรงและการจงรักภักดีต่อพระเจ้า ไม่ว่าจะเป็นงานเชิงวัตถุ เช่น งานหัตกรรม อุตสาหกรรม หรืองานที่เกิดจากการใช้สติปัญญา ความรู้ความ ความสามารถ และงานที่เกิดขึ้นจากแนวคิดของมนุษย์ เช่น นักวิทยาศาสตร์ แพทย์ ครู อาจารย์ นักวิศวกร นักกฎหมาย ทนายที่ปรึกษาด้านเศรษฐกิจ ช่างไฟ ช่างตัดผม และอื่นๆอีกมากมาย ด้วยเหตุนี้งานใดก็ตามที่มี

Prince of Songkla University Pattani Campus

ประโยชน์ต่อสังคม หรือสามารถตอบสนองความต้องการของสังคมได้ งานนั้นคืออาชีพที่ท่านส่งเสริมให้กระทำได้ แม้จะเป็นเพียงคนเลี้ยงสัตว์และคนเก็บฟืนก็ตาม ท่านกล่าวว่า

((ما أكل أحد طعاما قط خيرا من أن يأكل من عمل يده وإن نبي الله داود كان يأكل من عمل يده))

(رواه البخاري : 1966)

ความว่า ไม่มีอาหารใดที่ชายคนหนึ่งได้กินจะดีกว่าอาหารที่ได้มาจากการทำงานของเขา และแท้จริงนบีดาวูดได้ทานอาหารจากการทำงานของท่าน

(บันทึกโดยอัลบุคอรีย์ : 1966)

แรงงานหรือกรรมกร ตามหลักเศรษฐกิจของนบีมุฮัมมัด ﷺ มิใช่ชนชั้นต่ำในสังคมอิสลาม และมิใช่วัตถุปัจจัยทางการผลิตที่สามารถซื้อขายกันได้เหมือนวัตถุปัจจัยอื่นๆ แต่แรงงานเป็นพลังงานที่ถูกผลิตมาจากร่างกายมนุษย์ ซึ่งมีสิทธิได้รับการดูแล ค่าตอบแทน สวัสดิการ ศักดิ์ศรี และเกียรติยศเท่าเทียมกับบุคคลทั่วไป ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของผู้ผลิตและผู้ว่าจ้างจะต้องดูแลรักษาทรัพยกรมนุษย์ให้ดำรงอยู่ต่อไป เพราะทุกคนต้องพึ่งพาซึ่งกันและกัน โดยสอดคล้องกับอัลกุรอานระบุว่า

﴿وَرَفَعْنَا بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِيَتَّخِذَ بَعْضُهُم بَعْضاً سُخْرِيّاً...الآية﴾

(الزخرف : 32)

ความว่า และเราต่างหากที่ได้เชิดชูบางคนในหมู่พวกเขาเหนือกว่าบางคนหลายชั้น เพื่อบางคนในหมู่พวกเขาจะได้นำเอาบางคนมาใช้งานเอื้ออำนวยประโยชน์...อัลอายะฮฺ

(อัซซุครุฟ : 32)

เกษตรกรรม เป็นอาชีพหนึ่งที่เราพบว่านบีมุฮัมมัด ﷺ เคยร่วมลงทุนทางเกษตรกับประชาชนค็อยบัร ณ นครมะดีนะฮฺ และยังกล่าวส่งเสริมภาคการเกษตรว่า

((مامن مسلم يغرس غرسا إلا ما أكل منه له صدقة))

(رواه مسلم : 2195)

Prince of Songkla University Pattani Campus

ความว่า ไม่มีมุสลิมคนใดเพาะปลูก ยกเว้นเขาจะได้รับผลบุญเมื่อมีสิ่งมากินมัน

(บันทึกโดยมุสลิม : 2195)

((من كانت له فضل أرض فليزرعها أو ليزرعها أخاه))

(رواه مسلم : 1536)

ความว่า ผู้ใดมีที่ดินเหลือเขาจงทำการเพาะปลูกหรือให้พี่น้องเขาเพาะปลูกในที่ดิน

(บันทึกโดยมุสลิม : 1536)

ผลจากการส่งเสริมของท่าน ทำให้ชาวมะดีนะฮฺประกอบอาชีพด้านการเกษตรเพิ่มขึ้นถึง 1 ใน 3 โดยเกษตกรที่มีชื่อเสียงที่สุดได้แก่ อาลี และสะอัดบุตรมาลิก อับดุลลอฮฺ บุตรมัสอูด อัมร์บุตรอับดุลอะซีซ กอเซ็ม อุรวะฮฺ ครอบครัวของอะบูบักร์ ครอบครัวของอุมัร ครอบครัวของอาลี และลูกหลานของซีรีน นอกจากนั้นนบีมุฮัมมัด ﷺ ยังแต่งตั้งอับดุลลอฮฺบุตรเราะวาฮะฮฺ กับ ญับบารบุตรเศาะค็อร เป็นผู้เชี่ยวชาญและดูแลด้านการเกษตร การค้นพบวิธีเพาะปลูกและรู้จักการเลี้ยงสัตว์ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้มนุษย์ประสบความสำเร็จในการตั้งถิ่นฐานแทนที่จะร่อนเร่ออกไปหาปัจจัยดำรงชีพ และยังก่อให้เกิดการคุ้มกันดินแดนที่ตนตั้งถิ่นฐานอยู่ ไม่ว่าจะเป็นการสร้างกฎหมาย การจัดระบบการปกครอง และการสร้างบ้านเมืองให้สวยงาม ก่อนจะพัฒนาเป็นสังคมอุตสาหกรรมและเทคโนโลยีในปัจจุบัน

พานิชยกรรม เป็นอาชีพหนึ่งที่เราพบว่า นบีมุฮัมมัด ﷺ เคยทำมาก่อนตั้งแต่วัยหนุ่ม โดยพ่อค้าและนักธุรกิจที่มีชื่อเสียงยุคท่านได้แก่ ซุเบรบุตรเอาวาม (เจ้าของที่ดินหลายแห่ง) อุษมาน บุตรอัฟฟาน (พ่อค้าผู้มีเสียงมาตั้งแต่ยุคญาฮิลียะฮฺ) และอับดุรเราะฮฺมานบุตรเอาวฟ์ และเนื่องจากค้าขายยุคนบีมุฮัมมัด ﷺ มีหลายรูป ท่านจึงกำหนดจริยธรรมทางการค้าขายไว้ได้แก่

- ไม่เป็นพิษเป็นภัยอันตรายต่อตนเองและก่อความเดือนร้อนแก่บุคคลอื่น ไม่ว่าจะเป็นด้านชีวิตเลือดเนื้อ ทรัพย์สิน และเกียรติยศ โดยท่านกล่าวว่า

((لا ضرر ولا ضرار))

(رواه ابن ماجه : 2341)

ความว่า ไม่เป็นภัยหรืออันตราย (ต่อตนเอง) และไม่ก่อให้เกิดอันตราย

(รายงานโดยอิบนุมาญะฮฺ : 2341)

Prince of Songkla University Pattani Campus

((كل المسلم على المسلم حرام دمه وماله وعرضه))

(رواه مسلم : 2564)

ความว่า สิทธิต้องห้ามสำหรับมุสลิมเหนือมุสลิมทุกคนคือ เลือดเนื้อชีวิต ทรัพย์สิน และเกียรติยศ

(บันทึกโดยมุสลิม : 2564)

- ไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งต้องห้ามตามกฎหมายอิสลาม เช่น ดอกเบี้ย การเอารัดเอาเปรียบ การหลอกลวงทางการค้า การพนัน การเสี่ยงหรือไม่แน่นอน การควบคุมราคา การบิดเบือนราคา การขายสินค้าราคาสูงเกินกว่าท้องตลาด การแทรกแซงในตลาดเสรี การกักตุนสินค้า และการสร้างข้อตกลงหรือสัญญาที่ต้องห้าม ตลอดจนการนำสิ่งต้องห้ามตามกฎหมายอิสลามมาเป็นสินค้าหรือบริการ เช่น เหล้า เลือด สุกร และซากสัตว์ตาย

ข้อห้ามเรื่องดอกเบี้ยทำให้เจ้าหนี้กับลูกหนี้ต่างมีผลประโยชน์ร่วมกันได้แก่ การร่วมกันแบ่งความเสี่ยง (Risk Sharing) หรือการร่วมลงทุน (Co-Investing) หรือมุมมองระหว่างเจ้าหนี้กับลูกหนี้เกี่ยวกับการบริหารจัดการเงิน ให้อยู่ในทิศทางที่ตรงกันมากกว่าเจ้าหนี้และลูกหนี้ในระบบปกติ อีกทั้งยังช่วยลดความเสี่ยงการขัดแย้งที่อาจจะเกิดขึ้นจากผลประโยชน์ ตลอดจนช่วยลดความเสี่ยงที่เงินกู้จะกลายเป็นหนี้ เพราะการ "จ่ายคืน" มีความยืดหยุ่นตามกระแสเงินสดของลูกหนี้มากกว่าเงินกู้ปกติ แต่ข้อดีของเงินกู้ตามหลักเศรษฐศาสตร์อิสลามข้างต้นมักจะถูกมองข้าม โดยนักการเงินการธนาคารกระแสหลักที่เข้าใจผิดว่า โครงสร้างเงินกู้ข้างต้นเป็นเพียงเล่ห์กลทางการตลาด (Marketing Gimmick) เท่านั้นเพื่อธนาคารแบบตะวันตกสามารถปล่อยสินเชื่อให้กับมุสลิมได้เท่านั้น

นักวิชาการหลายท่านได้จำแนกดอกเบี้ยเงินกู้เป็นเอกเทศ และอนุญาตให้กระทำได้อย่างมีเงื่อนไขโดยให้ความเห็นว่า ดอกเบี้ยเงินกู้เป็นผลประโยชน์ที่จะต้องตั้งเงื่อนไขขณะทำสัญญา เพราะมีความแตกต่างจากดอกเบี้ยเพิ่มปริมาณ และการกู้ยืมที่ปรากฏในยุคนบีมุฮัมมัด ﷺ เป็นการกู้ยืมเพื่อการบริโภคไม่ใช่เพื่อการผลิตและการลงทุน ขณะที่นักวิชาการและนักเศรษฐศาสตร์บางท่านอาจจะพยายามหาทางออกว่าสามารถกระทำและนำมาใช้ได้ ไม่ว่าจะเป็นดอกเบี้ยเงินฝาก เงินกู้ ซื้อสลากกินแบ่ง และสลากชิงโชคต่างๆ โดยอ้างเหตุผลว่าคือสิ่งจำเป็นที่จะต้องดำเนินธุรกิจประเภทนี้เพื่อความเจริญของประเทศชาติ และเพื่ออำนวยสะดวกสบายแก่ทุกคนในการดำรงชีพและดอกเบี้ยดังกล่าวก็มีจำนวนน้อย เมื่อเทียบกับความต้องการของทุกคน

Prince of Songkla University Pattani Campus

เหตุผลดังกล่าวไม่ถูกต้องนักเพราะ (1) หากมีการยอมรับในเหตุผลดังกล่าวแล้วย่อมทำให้บัญญัติห้ามที่ปรากฏในอัลกุรอานและอัสสุนนะฮฺอย่างชัดเจนไร้ความหมายทันที (2) เหตุผลข้างต้นเป็นแนวคิดของนักเศรษฐศาสตร์ตะวันตกและยิวไซออนิสต์ ซึ่งพวกเขาพยายามจะเจาะตลาดในโลกมุสลิมมาเป็นเวลาช้านาน โดยอาศัยองค์กรและกองทุนต่างๆ ทั้งในและระหว่างประเทศเข้าช่วยเหลือ (3) แนวคิดดังกล่าวยังไม่สอดคล้องกับความมีมนุษยธรรมของนบีมุฮัมมัด ﷺ และเท่ากับเปิดโอกาสให้เกิดการฉกฉวยผลประโยชน์และเอารัดเอาเปรียบในระบบเศรษฐกิจ กล่าวคือ ผู้ให้กู้หรือธนาคารจะถือโอกาสนำเงินฝากไปลงทุนตามโครงการทั้งเล็กและใหญ่ หรือนำเงินฝากไปปล่อยให้กู้ยืมเพื่อเรียกเก็บดอกเบี้ยหรือนำมาปล่อยในรูปสินเชื่ออื่นๆ ตามที่คิดค้นขึ้นมาพร้อมสร้างความเชื่อถือและกำหนดรูปแบบเงินตราใหม่อันเป็นที่รู้จักว่า เครดิตทางการค้า ส่วนผลเสียของดอกเบี้ยเงินกู้สามารถเกิดขึ้นได้ทั้งผู้กู้และผู้ให้กู้ เช่น เปิดโอกาสให้นายทุนและคนร่ำรวยใช้การกู้ยืมเพื่อเข้าไปมีอำนาจเหนือระบบเศรษฐกิจทั่วไป ตลอดจนการครอบงำเศรษฐกิจของชาติหรือนโยบายในประเทศและต่างประเทศ รวมทั้งยังมีอิทธิพลในการกำหนดค่านิยม จรรยาบรรณ ขนบประเพณี และอารยธรรมของโลก (4) หลักฐานทางประวัติศาสตร์ยังคงยืนยันว่า ชาวยิวในนครมะดีนะฮฺไม่เพียงจะคิดดอกเบี้ยกับเงินที่กู้ไปบริโภคเพียงอย่างเดียว แต่พวกเขายังคิดจากดอกเบี้ยที่กู้เพื่อการผลิตและลงทุนด้วย ซึ่งแตกต่างจากการกู้ยืมเงินที่นบีมุฮัมมัด ﷺ ส่งเสริม เพื่อนำไปใช้จ่ายในการบริโภค การผลิต และการลงทุน ตลอดจนนำไปใช้ในสิ่งจำเป็นส่วนตัว หากดอกเบี้ยเป็นที่อนุมัติย่อมเท่ากับทำลายทุกอย่างที่ท่านวางรากฐานอย่างสิ้นเชิง เพราะดอกเบี้ยที่ปรากฏในอัลกุรอานหรือเงินปันปันผลที่เกิดจากระบบทุนนิยม เปรียบเสมือนกับเหรียญกษาปณ์ในอันเดียวกัน ซึ่งด้านหนึ่งเขียนว่า ดอกเบี้ย ส่วนอีกด้านเขียนว่า เงินปันผล

al-'Ashqār กล่าวว่า นักปราชญ์ นักนิติศาสตร์อิสลาม นักวิจัยอิสลาม ตลอดจนนักวิชาการมากกว่า 150 คนรวมตัวกันจัดสัมนาสากลเพื่อหาข้อยุติในเรื่องดังกล่าว ณ กรุงไคโร ประเทศอียิปต์ เมื่อปี ค.ศ. 1965 โดยทุกคนความเห็นสอดคล้องกันและมติว่า เงินปันผลหรือเงินส่วนเกินทุกรูปแบบที่เกิดจากการเงินกู้คือ ดอกเบี้ยต้องห้ามตามหลักศาสนาอิสลาม โดยไม่แยกว่าจะเป็นเงินกู้เพื่อการบริโภคหรือเงินกู้การผลิต และไม่ว่าจะเป็นดอกเบี้ยจำนวนมากมายหรือเล็กน้อยย่อมคือ สิ่งต้องห้ามและการกู้ยืมเป็นสิ่งต้องห้ามเช่นเดียวกับการให้กู้ยืม โดยไม่อนุญาตให้อ้างว่ามีความจำเป็นและความต้องการ บาปของคนๆหนึ่งจะไม่ถูกอภัยให้ ยกเว้นเขามีความจำเป็นจริงๆเท่านั้น[310] ข้อห้ามข้างต้นสอดคล้องกับคำกล่าวนบีมุฮัมมัด ﷺ ว่า

---

[310] al-'Ashqār, Muhammad Sulaymān, et. Al. 1998. Qadāyā Iqtisādīyah Mu'āsarah. (Jordan : Dār al-Nafāis), หน้า 122 (เล่ม 1).

((لعن رسول الله صلى الله عليه وسلم آكل الربا ومؤكله وكاتبه وشاهديه وقال هم سواء))

(رواه مسلم : 1598)

ความว่า ศาสนทูตแห่งอัลลอฮฺสาปแช่งบุคคลที่กินดอกเบี้ย คนรับมอบหมาย คนจดบันทึก และบรรดาพยานรู้ โดยท่านกล่าวว่า พวกเขาทั้งหมดเท่ากัน

(บันทึกโดยมุสลิม : 1598)

ปัจจุบันบริษัทตะวันตกใหญ่ๆ หลายแห่งได้ทุ่มเงินในการโฆษณาชวนเชื่อ และเพื่อให้เกิดการลงทุนหรือการพัฒนาการดำเนินธุรกิจที่เกี่ยวกับดอกเบี้ยอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนมีการบัญญัติคำศัพท์ใหม่ๆ เช่น ใช้คำว่า Usury และ Interest (เงินปันผล) แทนคำว่า ดอกเบี้ย ทั้งๆ ที่ทั้ง 2 คำมีความหมายและเป้าหมายเหมือนกัน การกระทำดังกล่าวเพื่อลดกระแสต่อต้านของมุสลิม หลีกเลี่ยงการเผชิญหน้ากับโลกอิสลามและสร้างความสับสนเกี่ยวกับรูปแบบและตัวตนอันแท้จริง เมื่อพวกเขาสามารถทำให้ระบบการเงินอิสลามแปดเปื้อนด้วยระบบดอกเบี้ย และทำให้เงินปันผลกลายเป็นที่ยอมรับในโลกมุสลิมได้สำเร็จ การขยายอำนาจด้านเศรษฐกิจ การเงินธนาคาร การตลาดในโลกมุสลิมเพื่อถ่ายเททรัพยากรธรรมชาติในรูปแบบเงินตราและกู้ยืม ณ แหล่งหนึ่งไปยังอีกแหล่งหนึ่ง แม้นบีมุฮัมมัด ﷺ จะห้ามธุรกิจและการค้าขายบางประเภท แต่ยังมีธุรกิจ ค้าขาย และการลงทุนหลายประเภทที่ประชาชนเคยปฏิบัติกันมา และท่านอนุญาตให้ปฏิบัติต่อไปได้แก่

- **หากพิจารณาถึงตัวสินค้า** เป็นหลักสามารถแบ่งออกเป็น (1) การซื้อขายหรือแลกเปลี่ยนสินค้าที่ไม่ใช่เงินทองด้วยเงินหรือทอง การค้าประเภทนี้จะพบค่อนข้างมาก (2) การซื้อขายหรือแลกเปลี่ยนสินค้าที่ไม่ใช่เงินทองด้วยสินค้าที่มาใช่เงินทอง (3) การซื้อขายหรือแลกเปลี่ยนเงินกับเงินและทองคำกับทองคำ (al-Sarf)

- **หากพิจารณาถึงกำหนดระยะเวลารับสินค้า** สามารถแบ่งออกเป็น (1) การซื้อขายหรือแลกเปลี่ยนที่มีผลต่อครอบครองทันทีซึ่งพบส่วนมาก (2) การซื้อขายหรือแลกเปลี่ยนสินค้าแบบผ่อนชำระหรือสินเชื่อ (3) การซื้อขายแลกเปลี่ยนแบบจ่ายเงินล่วงหน้าโดยรับสินค้าภายหลัง

- **หากพิจารณาถึงการตกลงราคา** สามารถแบ่งออกเป็น (1) การซื้อขายแบบต่อรองราคาได้ระหว่าง 2 ฝ่าย (2) การซื้อขายด้วยการตั้งราคาพร้อมบวกกำไรหรือขาดทุนหรือเท่า

ทุนอย่างเปิดเผย โดยการค้าประเภทนี้คลุมถึงการค้าที่มุ่งเน้นผลกำไรอย่างเปิดเผย (al-Murabaha) การค้าเท่าทุน (al-Tawliyah) การค้าแบบขาดทุนอย่างเปิดเผย (al-Wadi'ah) และการซื้อขายที่ลูกค้าเพิ่มราคาสินค้าให้สูงขึ้นกว่าราคาที่พ่อค้าตั้งไว้เพื่อให้ได้สินค้ามา (al-Muzayadah) ทั้งนี้เนื่องจากสินค้าอาจจะขาดตลาดขณะที่ลูกค้ามีความต้องการสูง

ส่วนการค้าขายที่เกี่ยวข้องกับการหลอกลวง สาบานเท็จ และปิดบังที่นบีมุฮัมมัด ﷺ ห้ามได้แก่ การปั่นราคาด้วยการสร้างภาวะอุปทานขาดแคลนเทียม เช่น ภาวะการกักตุนสินค้าเพื่อขึ้นราคา ('Ahtikār) หรือการสร้างภาวะอุปสงค์เทียม (Najash) เช่น ภาวะที่ผู้ซื้อเพิ่มราคาเสนอซื้อไปเรื่อยๆโดยไม่ได้ตั้งใจจะรับมอบสินค้านั้นจริง หรือการสร้างสรรพคุณสินค้าของตนเองด้วยการสาบานเท็จ หรือยืนยันว่าสิ่งนั้นดีจริงด้วยพระนามของอัลลอฮฺ ﷻ เพื่อโน้มน้าวและล่อลวงให้ลูกค้าซื้อ (al-Half) และการปิดบังข้อเสียและตำหนิของสินค้า (al-Kathib)

นอกจากนั้นท่านยังห้ามทำธุรกรรมหรือทำสัญญาที่มีความเสี่ยง และไม่แน่นอนค่อนข้างสูงหรืออาศัยเก็งกำไรโดยปราศจากข้อมูลรองรับอย่างชัดเจน เนื่องจากมีลักษณะคล้ายกับการเล่นพนัน (al-Qimār และ al-Maysir) ซึ่งเป็นกิจกรรมต้องห้ามดังอัลกุรอานระบุว่า

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آَمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾

(المائدة : 90)

ความว่า โอ้ผู้ศรัทธาทั้งหลาย แท้จริงสุราและการพนันและแท่นหินสำหรับเชือดสัตว์บูชายัญและการเสี่ยงทายนั้น เป็นสิ่งโสมมอันเกิดจากการกระทำของซัยฏอน ดังนั้นพวกเจ้าจงห่างไกลจากมัน หวังว่าพวกเจ้าจะได้รับชัยชนะ

(อัลมาอิดะฮฺ : 90)

รวมทั้งนบีมุฮัมมัด ﷺ ยังห้ามไม่ให้รับรายได้ใดๆก็ตามที่ไม่ได้หามาด้วยน้ำพักน้ำแรงของตัวเองซึ่งถือเป็นรายได้ที่มิบังควร (Unearned Income) และรวมถึงการค้า การลงทุน และการทำธุรกิจที่มีความเสี่ยงสูงในปัจจุบันด้วย ได้แก่ สลากกินแบ่งประเภทต่างๆ ทรัพย์สินหรือข้าวของที่ทุกคนสละเงินซื้อเพื่อมีสิทธิได้รับรางวัลหลังประกาศผลการจับฉลากหรือรางวัล เป็นต้น แต่มีข้อน่าสังเกตว่า ให้เก็งกำไรได้เฉพาะในกรณีที่สามารถตัดสินใจได้และตั้งอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลที่หนักแน่นน่าเชื่อถือได้ ฉะนั้นจึงนับได้ว่าหลักการดังกล่าวไม่แตกต่างกับ

Prince of Songkla University Pattani Campus

หลักการลงทุนของนักลงทุนที่เน้นคุณค่า (Value Investors) และหลักการบริหารธุรกิจทั่วไปที่นักธุรกิจนิยมใช้กันในปัจจุบัน

แม้นบีมุฮัมมัด ﷺ จะเคยห้ามการกักตุนสินค้าแต่การเก็บสำรอง ('Ahtikār) และสะสมไว้ใช้ในยามจำเป็นก็อนุญาตด้วยเหตุผล 2 ประการคือ (1) เพื่อการเตรียมพร้อมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่การบริหารและการปกครองรัฐอิสลาม ดังอัลกุรอานระบุว่า

﴿وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ...الآية﴾

(الأنفال : 60)

ความว่า และพวกเจ้าจงตระเตรียมไว้สำหรับ (ป้องกัน) พวกเขาสิ่งที่พวกเขาสามารถได้แก่กำลังอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือการผูกม้า (เลี้ยงจนพร้อมใช้งาน) โดยพวกเจ้าจะทำให้ศัตรูของอัลลอฮฺและศัตรูของพวกเจ้าหวั่นเกรงต่อสิ่งนั้น...อัลอายะฮฺ

(อัลอัมฟาล : 60)

และ (2) เพื่อความอยู่รอดของสังคมและตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างทั่วถึงทุกคน หรือเพื่อให้พ้นจากความอดอยากและยากจน ดังอัลกุรอานระบุว่า

﴿وَأَنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ وَأَحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾

(البقرة : 195)

ความว่า และพวกเจ้าจงบริจาคในหนทางของอัลลอฮฺ และพวกเจ้าจงอย่าโยนตัวของพวกเจ้าไปสู่ความพินาศ และพวกเจ้าจงทำให้ดีเถิด แท้จริงอัลลอฮฺทรงรักบุคคลที่ทำดีทั้งหลาย

(อัลบะเกาะเราะฮฺ : 195)

หลักการสำคัญข้างต้น เมื่อจะนำมาปฏิบัติกันจริงจำเป็นต้องนำมาใช้ร่วมกับหลักการพื้นฐานข้ออื่นๆ เพื่อให้เห็นภาพรวมของทั้งระบบเศรษฐกิจอิสลามทั้งระบบอย่างชัดเจน เช่น ข้อห้ามแลกเปลี่ยนสินค้าและการบริการต้องห้าม (เช่น สุราและเนื้อหมู) หรือการลงทุนด้วยการซื้อหุ้นในบริษัทที่ผลิตสินค้าและบริการต้องห้ามก็ทำไม่ได้เช่นเดียวกัน นอกจากนี้ยัง

Prince of Songkla University Pattani Campus

กำหนดให้ทุกคนต้องเสียสละในการทำสัญญาทางธุรกิจและธุรกรรมต่างๆ หากสิ่งนั้นขัดต่อกฎหมายอิสลามข้ออื่นๆ ที่สำคัญยิ่งกว่า เช่น ผลประโยชน์ส่วนรวม

อุตสาหกรรม ปรากฏในคัมภีร์อัลกุรอานมานานและเป็นอาชีพหนึ่งที่เราพบว่านบีมุฮัมมัด ﷺ ให้ความสำคัญและส่งเสริมจนทำให้ประชาชนของท่านมีความเชี่ยวชาญด้านงานฝีมือและชำนาญด้านการผลิตเป็นจำนวนมากกว่า 32 ประเภท เช่น สะอัด บุตร อะบีวักก็อส ผู้เชี่ยวชาญด้านการผลิตธนูและหอก หรือซุเบร บุตร เอาวาม ผู้ชำนาญด้านการผลิตเสื้อผ้าและการสิ่งตัดเย็บ สิ่งเหล่านี้มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมโดยรวมหากผ่านกระบวนการผลิต การจำหน่าย และการซื้อขายทั้งในและต่างประเทศ อัลกุรอานระบุถึงอุตสาหกรรมเหล็กว่า

﴿وَعَلَّمْنَاهُ صَنْعَةَ لَبُوسٍ لَكُمْ لِتُحْصِنَكُمْ مِنْ بَأْسِكُمْ فَهَلْ أَنْتُمْ شَاكِرُونَ﴾

(الأنبياء : 80)

ความว่า และเราได้สอนให้เขา (นบีดาวูด) การทำเสื้อเกราะแก่พวกเจ้า เพื่อป้องกันตัวพวกเจ้าจากการทำศึก พวกเจ้าเคยเป็นผู้รู้จักการขอบคุณบ้างหรือไม่

(อัลอัมบิยาอฺ : 80)

การที่นบีมุฮัมมัด ﷺ ชี้นำให้นำเหล็กมาใช้ประโยชน์ในงานอุตสาหกรรมนั้นก่อให้เกิดอาชีพช่างเหล็ก สร้างรายได้ และการจ้างงานกระจายในโรงงาน โดยเหล็กสามารถนำมาใช้ผลิตเป็นรถ เรือ เครื่องบิน และอาวุธ ตลอดจนผลิตภัณฑ์จากเหล็กอื่นๆ อีกจำนวนมากมาย จนกลายเป็นสินค้าส่งออกระดับประเทศ บางชนิดเป็นวัตถุดิบพื้นฐานของอุตสาหกรรมต่อเนื่องหลายประเภท เช่น อุตสาหกรรมเครื่องจักรกลการเกษตร อุตสาหกรรมเครื่องใช้ไฟฟ้าและอุตสาหกรรมรถยนต์ เป็นต้น เหล็กจึงมีประโยชน์อย่างมากมาย ดังอัลกุรอานระบุว่า

﴿وَأَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ...الآية﴾

(الحديد : 25)

ความว่า และเราได้ให้มีเหล็กขึ้นมา เพราะในนั้นมีความแข็งแกร่งมาก และมีประโยชน์มากสำหรับมวลมนุษย์...อัลอายะฮฺ

(อัลฮะดีด : 25)

Prince of Songkla University Pattani Campus

คำวินิจฉัยขององค์การวินิจฉัยระบุว่า นักวิชาการมุสลิมไม่ว่าจะเป็นนักปราชญ์จากสำนักนิติศาสตร์อัชชาฟีอียะฮฺ ท่านอะฮฺมัดบินฮัมบัล และคนอื่นๆ ล้วนมีความเห็นว่า งานด้านอุตสาหกรรมนั้นถือเป็นสิ่งจำเป็นต้องมีปรากฏในสังคมบ้าง (ฟัรฎู์กิฟายะฮฺ) เพราะผลประโยชน์ทางสังคมจะถือว่าจะไม่สมบูรณ์หากไม่มีภาคอุตสาหกรรม[311]

การเงินและการตลาด มีความสำคัญต่อการประกอบกิจกรรมด้านเศรษฐกิจอย่างมาก และถือเป็นศูนย์กลางทางการค้าและการทำธุรกิจที่มีความสำคัญต่อบุคคล เช่น สร้างอาชีพและอำนวยความสะดวกให้ลูกค้า หรือมีความสำคัญต่อองค์กรธุรกิจ เช่น สร้างรายได้ให้องค์กรและก่อให้เกิดธุรกิจใหม่เพิ่มมากขึ้น ตลอดจนมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจและสังคม เช่น สร้างรายได้ให้ประเทศ จนคำว่า al-Sūq ปรากฏในคัมภีร์อัลกุรอานหลายบท ท่าน al-Khawlī กล่าวว่า เมื่อนบีมุฮัมมัด ﷺ จัดตั้งตลาดอิสลามขึ้นในนครมะดีนะฮฺ ท่านกล่าวว่า นี้คือตลาดของพวกท่านจงอย่ากีดกันซึ่งกันและกัน[312]

นักเศรษฐศาสตร์อิสลามถือว่า เงินเป็นเพียงสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน รักษามูลค่า และเป็นมาตรฐานในการชำระหนี้เท่านั้น โดยกำไรและดอกเบี้ยมีข้อเหมือนกันคือ เป็นส่วนเกินจากเงินต้นเหมือนกัน แต่แตกต่างกันที่ *กำไร* จะเกิดขึ้นหรือได้มาจากการลงทุนพร้อมกับมีความเสี่ยงต่อการขาดทุน ขณะที่ *ดอกเบี้ย* จะได้มาจากส่วนเกินของเงินต้นโดยไม่มีความเสี่ยงเลยหรือได้มาเปล่าๆ ดังนั้นจึงอนุญาตให้รับเฉพาะเงินทุนเท่านั้น ดังอัลกุรอานระบุว่า

﴿وَإِن تُبْتُمْ فَلَكُمْ رُءُوسُ أَمْوَالِكُمْ لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ﴾

(البقرة : 279)

ความว่า ดังนั้นย่อมเป็นสิทธิแก่พวกเจ้าทุนทรัพย์ของทรัพย์สินพวกเจ้า โดยพวกท่านมิได้อธรรมและพวกเจ้ามิได้ถูกอธรรม

(อัลบะเกาะเราะฮฺ : 279)

---

[311] Ibn Taymīyah, 'Ahmad ‘Abd al-Halīm. Majmū‘a Fatawa. (al-Ribāt : al-Ma‘ārif), หน้า 79 (เล่ม 28).

[312] al-Khawlī, 1951. al-Iṣlām Lā Shuyū‘ay Wa Lā R’asumāly. (al-Qāhirah : s.n), หน้า 61.

ซึ่งตรงกันข้ามกับทฤษฎีของนักเศรษฐศาสตร์ตะวันตกที่เชื่อว่า ปริมาณเงินในตลาดจะมีอยู่เท่าไรนั้นขึ้นอยู่กับอุปสงค์และอุปทานของตลาด ด้วยเหตุนี้ เงิน จึงเป็นเหมือนสินค้าชนิดหนึ่งในตลาดเช่นเดียวกับสินค้าทั่วๆไป หรืออาจจะเรียกดอกเบี้ยว่า เป็นราคาของเงินก้อนหนึ่ง ณ ระยะเวลาหนึ่งๆ เพื่อความสะดวกในการคิดค่าเสียโอกาสในการใช้เงินก้อนนั้น

หุ้นส่วนและการลงทุน Ibn Taymiyah กล่าวว่า กิจกรรมทางเศรษฐกิจมี 2 ชนิดได้แก่ (1) มุอาวะฎอต เช่น การค้าขาย และการเช่า เป็นต้น (2) มุชาเราะกาตฺ เช่น การหุ้นส่วนทางการค้าและอุตสาหกรรม เป็นต้น[313] นบีมุฮัมมัด ﷺ กล่าวถึงการถือหุ้นว่า

((إن الله يقول أنا ثالث الشريكين ما لم يخن أحدهما صاحبه فإذا خانه خرجت من بينهما))

(رواه أبو داود : 3383)

ความว่า แท้จริงอัลลอฮฺทรงตรัสว่าเราคือคนที่สามระหว่างหุ้นส่วน 2 คน ตราบใดที่คนหนึ่งคนใดไม่ทุจริตกับคู่หุ้นส่วนของเขา เมื่อเขาทุจริตเราจะออกจากระหว่างทั้งสอง

(บันทึกโดยอะบูดาวูด : 3383)

นบีมุฮัมมัด ﷺ ได้เห็นความสำคัญดังกล่าว เนื่องจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจหลายโครงการใหญ่ๆ หลายประเภทไม่สามารถดำเนินให้ลุล่วงไปเพียงลำพัง หากปราศจากการช่วยเหลือและพึ่งพาการลงทุนจากบุคคลอื่นๆ ท่านจึงมิได้ห้ามการร่วมมือกันระหว่างการลงทุนและการจัดการ หรือระหว่างทุนกับแรงงานโดยทุกอย่างจะต้องดำเนินไปตามข้อตกลงระหว่าง 2 ฝ่ายอย่างสอดคล้องกับหลักเศรษฐศาสตร์อิสลาม หุ้นส่วนและการลงทุนที่สำคัญได้แก่ (1) Sharikah al-Umāl Wa al-Māl หมายถึง หุ้นส่วนและการลงทุนที่เกิดขึ้นจากการทำสัญญาหรือข้อตกลงโดยเกี่ยวข้องกับการทำงานและเงินลงทุน ซึ่งเป็นหุ้นส่วนและการลงทุนที่มีบทบาทและความสำคัญด้านเศรษฐกิจโลก โดยเฉพาะการหุ้นส่วนทางการเกษตรและการลงทุนด้วยทรัพย์สิน (การเงิน) เช่น หุ้นส่วนและการลงทุนแบบ อัลมุซาเราะอะฮฺ หุ้นส่วนและการลงทุนแบบอัลมุซากอต หุ้นส่วนและการลงทุนแบบอัลมุฆอเราะซะฮฺ หุ้นส่วนและการลงทุนแบบอัลมุฎอเราะบะฮฺ (2) Sharikah al-Ubdān หมายถึง หุ้นส่วนและการลงทุนที่เกิดขึ้นจากการทำสัญญาหรือข้อตกลงระหว่างบุคคล เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ร่วมกันโดยมีการรับผิดชอบในผล

---

[313] Ibn Taymīyah, 'Ahmad ʻAbd al-Halīm. al-Qawāʻaid al-Nūrānīyah al-Fiqhīyah. (s.l. : al-Sunnah al-Muhammadīyah), หน้า 165.

Prince of Songkla University Pattani Campus

กำไรและการขาดทุนร่วมกัน หรือการที่บุคคลมากกว่า 2 คนเข้าหุ้นส่วนกันทางความคิดและแรงงานพร้อมมีการแบ่งรายได้ร่วมกัน โดยมิได้นำทรัพย์สินมาเกี่ยวข้อง (3) Sharikah ‘Ainān หมายถึง การหุ้นส่วนและการลงทุนระหว่างบุคคล 2 คนในการที่จะดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ก่อให้เกิดผลกำไรก่อนจะนำมาแบ่งกันตามข้อตกลง และต้นทุนที่ลงไป สาเหตุที่เรียกว่า อินาน เพราะนักลงทุนทั้ง 2 ฝ่ายต่างลงทุนและมีสิทธินำเงินกองทุนไปดำเนินการตามข้อแตกลงอย่างเท่าเทียมกัน การลงทุนและถือหุ้นประภทดังกล่าวเป็นที่นิยมสืบมาถึงปัจจุบัน เพราะเปิดโอกาสให้บุคคลที่มีเงินทุนมากกว่าสามารถลงทุนได้ และอนุโลมให้ฝ่ายหนึ่งรับผิดชอบการดำเนินการขณะอีกฝ่ายอาจจะไม่ต้องรับผิดชอบใดๆ โดยอัตราผลกำไรทั้งหมดจะถูกแบ่งตามอัตราส่วนของบุคคลที่ถือหุ้น นอกจากนั้นยังพบการหุ้นส่วนและการลงทุนสมัยใหม่ โดยการพัฒนาจากหลักการข้างต้นได้แก่ Sharikah al-Mu‘āsarah หมายถึง บริษัทการค้าและการลงทุนต่างๆตามระบบเศรษฐศาสตร์อิสลามที่พบในปัจจุบัน ซึ่งส่วนใหญ่ถูกพัฒนามาจากการถือหุ้นและการลงทุนแบบอินาน เช่น บริษัทประกันภัยด้านสินค้าและรถยนต์ หรือบริษัทเกี่ยวกับทรัพย์สินและสถาบันการลงทุนต่างๆ

ปัจจุบันสถาบันการเงินและการลงทุน ประกอบด้วยธนาคารพาณิชย์อิสลาม บริษัทประกัน กองทุนรวม และวาณิชธนกิจ โดยระบบการเงินจะมีธนาคารพาณิชย์เป็นตัวกลางหลักในการเชื่อมระหว่างผู้ต้องการเงินทุนกับผู้ต้องการลงทุน ธนาคารอิสลามจะระดมทุน (ส่วนใหญ่) จากเงินฝาก และนำเงินทุนมาปล่อยให้กับผู้ต้องการเงินทุนด้วยวิธีการขายผลิตภัณฑ์ทางการเงินที่มีลักษณะใกล้เคียงหุ้นทุน เช่น การทำหน้าที่ผู้รักษาทรัพย์สิน (Trustee Partnership) การแบ่งปันกำไรจากการร่วมลงทุน (Joint Venture) และขายผลิตภัณฑ์ทางการเงินที่มีลักษณะใกล้เคียงหนี้ (Debt Based) เช่น การซื้อทรัพย์สินมาและขายไปในราคาสูงกว่า (Cost Plus Financing) การให้เช่าทรัพย์สิน (Leasing)

การเงินและการลงทุนในโลกมุสลิมอาศัย al-Mushārakah and al- Mudārabah กล่าวคือ ระบบธนาคาร ผู้ถือหุ้น ผู้ฝากเงิน ผู้ลงทุน และผู้กู้ยืมจะมีสิทธิร่วมกันแบบหุ้นส่วนร่วมกันลงทุน และร่วมกันรับผิดชอบในผลกำไรและการขาดทุน หรือถ้าลูกหนี้จะกู้เงินไปซื้อทรัพย์สินหรืออสังหาริมทรัพย์และอื่นๆ เจ้าหนี้อาจใช้วิธีซื้อสิ่งนั้นนั้นมาเป็นกรรมสิทธิ์ก่อนจะนำสิ่งนั้นไปขายต่อหรือคิดค่าเช่ากับลูกหนี้ในอัตรารวมผลตอบแทนไว้แล้ว หรืออาจจะใช้วิธีการให้เปล่าเป็นสินน้ำใจ หรือใช้การกู้ยืมจากกองคลัง กองทุนซะกาตุ และธนาคารอิสลามทดแทน

การจัดตั้งกลุ่มและองค์กร การทำงานของนบีมุฮัมมัด ﷺ ในช่วง 10 แรกปี ณ นครมักกะฮฺถือเป็นการทำงานเพียงลำพังและเน้นไปยังรายบุคคล และเกี่ยวกับการศรัทธาเชื่อมั่นเป็นหลัก แต่หลังอพยพสู่นครมะดีนะฮฺท่านสนใจโครงสร้างเชิงสถาบันและส่งเสริมการ

Prince of Songkla University Pattani Campus

ทำงานเป็นกลุ่มหรือเป็นทีม เพื่อสะท้อนผลแห่งการศรัทธาและพลังแห่งความเชื่อมั่นออกมาในทางปฏิบัติ ซึ่งมีผลดีต่อสังคมส่วนรวมทั้งด้านศาสนา สังคม เศรษฐกิจ การเมือง และการทหาร เพื่อประสิทธิภาพในการฟื้นฟูและพัฒนาสังคมทุกระดับ เช่น การก่อตั้งตลาดมุสลิม การก่อตั้งกองคลังบัยตุลมาล และการแต่งตั้งคณะทำงานด้านเศรษฐกิจ เป็นต้น ดังนั้นการทำงานเป็นคณะ สถาบัน องค์กร มูลนิธิ และอื่นๆ จึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างมากต่อสังคมและเศรษฐกิจ เพราะงานและกิจกรรมหลายประเภทไม่สามารถลุล่วงไปได้หากปราศจากทีมงาน เช่นเดียวกับผลงานและคุณภาพก็มีความแตกต่างเช่นกัน

al-Qaradāwy และ ‘Alām al-Din กล่าวว่า หลังการอพยพมาถึงนครมะดีนะฮฺ สิ่งแรกที่นบีมุฮัมมัด ﷺ สร้างคือการสร้างมัสญิดกุบาอฺ เพื่อเป็นจุดศูนย์รวมของพี่น้องมุสลิมในการแสดงความจงรักภักดีต่ออัลลอฮฺ ﷻ และใช้เป็นสถานที่ดำเนินกิจกรรมด้านอื่นที่เป็นประโยชน์ต่อมุสลิม ไม่ว่าจะเป็นการเรียนการสอน ปรึกษาหากันในกิจการงานต่างๆ ต่อมาเมื่อท่านเห็นว่าระบบเศรษฐกิจตกอยู่ภายใต้อิทธิพลยิวและตลาดใหญ่บะนีก็อยนุกออฺที่เกี่ยวข้องกับระบบดอกเบี้ยทุกชนิดมาช้านาน เมื่อมุสลิมเริ่มมีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ ท่านจึงก่อตั้งตลาดที่ดำเนินงานโดยมุสลิมขึ้น ณ นครมะดีนะฮฺ ตลอดจนแต่งตั้งบุคคลดูแลกิจกรรมทางเศรษฐกิจ [314]

ความมั่นคงทางสังคม ของนบีมุฮัมมัด ﷺ (1) หากพิจารณาในด้านการช่วยเหลือคนยากจน อนาถา คนขัดสน คนมีหนี้สินล้นพ้นตัว การรับเด็กกำพร้ามาสงเคราะห์หรือจัดหาครอบครัว หรือผู้อุปการะจะพบว่ามีลักษณะคล้ายกับระบบ Remedial, Supplemental, Substitute or Rehabilitative Social Welfare ของระบบทั่วไป (2) หากพิจารณาในด้านส่งเสริมการศึกษา วิชาชีพ การฝึกอาชีพ การทำมาหากิน และการคุ้มครองแรงงาน จะพบว่ามีคล้ายกับระบบ Preventive Social Welfare ของระบบทั่วไป (3) หากพิจารณาในด้านสร้างศักยภาพทางความคิด และสติปัญญา จะพบว่าคล้ายกับ Developmental Social Welfare ในระบบทั่วไป สิ่งเหล่านี้คือความมั่งคงทางสังคมที่นบีมุฮัมมัด ﷺ จัดให้แก่ประชาชนทั้งในนครมะดีนะฮฺและนครมักกะฮฺ โดยนักเศรษฐศาสตร์อิสลามสมัยใหม่เรียกระบบดังกล่าวว่า สวัสดิการสังคมอิสลาม ซึ่งคล้ายกับระบบสวัสดิการของตะวันตก (Social Welfare Budget) แต่ไม่เคยมีบุคคลใดจากชาวตะวันตกได้กล่าวถึงสวัสดิการสังคมอิสลามในคาบสมุทรอาระเบีย ทั้งๆที่ครอบคลุมตั้งแต่การช่วยเหลือของบุคคลและองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนที่มีต่อบุคคล ครอบครัว กลุ่มชน หรือชุมชน

---

[314] al-Qaradāwy, Yūsuf. 1977. al-Halāl Wa al-Harām Fī al-Islām. (al-Qāhirah : al-Maktabah), หน้า 116. และ ‘Alām al-dīn, Mustafā 1992. al-Mujtama‘a al-Islāmī. (Lebanon : Dār al-Nahdah al-‘Arabīyah), หน้า 36.

Prince of Songkla University Pattani Campus

ให้มีมาตรฐานการครองชีพ สุขภาพและฐานะทางสังคมที่ดี ไม่ว่าจะเกี่ยวกับด้านร่างกาย สังคม สติปัญญา ความคิด หรืออารมณ์ ไม่แบ่งชนชั้นและฐานะ โดยมาตรฐานดังกล่าวพบได้จากคำกล่าวของท่านว่า

((ابدأ بنفسك فتصدق عليها فإن فضل شيء فلأهلك فإن فضل شيء عن أهلك فلذي قرابتك فإن فضل عن ذي قرابتك شيء فهكذا وهكذا يقول بين يديك وعن يمينك وعن شمالك))

(رواه النسائي : 2546)

ความว่า ท่านจงเริ่มที่ตัวของท่านก่อนที่จะทำทาน หากยังมีเหลือจงแบ่งปันให้ครอบครัวของท่าน หากยังเหลือหลังการให้ครอบครัวท่านแล้วจงมอบให้เครือญาติของท่าน หากยังเหลือหลังมอบให้เครือญาติของท่านแล้ว จึงมอบให้บุคคลอื่นที่อยู่ต่อหน้าท่าน ด้านขวาท่านและด้านซ้ายของท่าน (กลุ่มเพื่อนบ้าน)

(บันทึกโดยอันนะซาอีย์ : 2546)

แม้ระบบทุนนิยมเน้นการสร้างกำไรและการเติบโตทางเศรษฐกิจ ขณะที่ระบบสังคมนิยมเน้นการเป็นรัฐสวัสดิการเพื่อประชาชน แต่ทั้ง 2 ระบบก็ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาสังคมดังกล่าวได้อย่างหมด เพราะทั้ง 2 ระบบทุ่มเทและเน้นการศึกษา ค้นคว้า และหาทางแก้ไขด้านวัตถุมากเกินไปโดยไม่ตระหนักถึงสิ่งที่จะมารองรับปัญหาดังที่เกิดขึ้นอย่างถาวร ซึ่งแตกต่างจากสวัสดิการสังคมของนบีมุฮัมมัด ﷺ ที่ต้องการให้กิจกรรมด้านเศรษฐกิจดำเนินไปด้วยความร่วมมือ ร่วมใจ พึ่งพากันและช่วยเหลือกันทางกิจกรรมทางธุรกิจ หรือมองเพื่อนมนุษย์ด้วยสายตาความรักความเมตตา มิใช่มองด้วยสายตาแห่งความโลภ ผลประโยชน์ กำไร หรือจับจ้องด้วยสายตาแห่งความอิจฉา ริษยาและเป็นศัตรูกัน ดังนบีมุฮัมมัด ﷺ กล่าวว่า

((من نفس عن مؤمن كربة من كرب الدنيا نفس الله عنه كربة من كرب الآخرة ومن يسر على معسر يسر الله عليه في الدنيا والآخرة... والله في عون العبد ما كان العبد في عون أخيه))

(رواه مسلم : 2699)

Prince of Songkla University Pattani Campus

ความว่า ผู้ใดช่วยเหลือให้ผู้ศรัทธาพ้นจากความทุกข์ยากบนโลกนี้ อัลลอฮฺ จะทรงช่วยเหลือเขาให้รอดพ้นจากความทุกข์ยากในโลกหน้า และบุคคลใดให้ความสะดวกสบายแก่ผู้ที่ประสบความลำบาก อัลลอฮฺจะทรงอำนวยความสะดวกแก่ในโลกนี้และโลกหน้า...และอัลลอฮฺทรงให้การช่วยเหลือบ่าวตราบใดที่บ่าวให้การช่วยเหลือกัน

(บันทึกโดยมุสลิม : 2699)

นอกจากนั้นระบบสวัสดิการสังคมของตะวันตก ยังถูกเปลี่ยนเป้าหมายดังเดิมของสวัสดิการเพื่อช่วยเหลือสังคม เป็นธุรกิจ การค้า การเก็งกำไร และผลประโยชน์ตามความต้องการของผู้ก่อตั้งและผู้ถือหุ้น และยังรวมถึงเงื่อนไขการเข้าเป็นสมาชิก ดังนั้นบุคคลที่มิได้เข้าร่วมหรือไม่เป็นสมาชิก ไม่มีสิทธิใดๆเลยหรืออาจจะมีสิทธิแต่ต้องจ่ายค่าสมาชิกและเบี้ยประกัน ซึ่งแตกต่างจากสวัสดิการสังคมของนบีมุฮัมมัด ﷺ ดำเนินอยู่บนความเป็นเอกภาพดังเดิมของมนุษยชาติที่มาจากเผ่าพันธุ์เดียวกัน และชี้นำให้ทุกคนรู้จักการใช้ชีวิตอยู่ในโลกใบเดียวกันบนพื้นฐานความรัก ดูแลรับผิดชอบ ช่วยเหลือกัน โดยไม่จำเป็นต้องมีสิ่งตอบแทน เงื่อนไข และผลประโยชน์ แม้ว่าทุกคนจะแตกต่างทางความเชื่อและการศรัทธา โดยไม่แบ่งชนชั้น วรรณะ สีผิว เชื้อชาติ คนจน คนรวยหรือยึดติดตามพรมแดนหรือประเทศ ตราบใดที่การร่วมมือร่วมใจดำเนินตามขอบเขตที่กฎหมายอิสลามอนุมัติ ดังอัลกุรอานระบุว่า

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَى وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا...الآية﴾

(الحجرات : 13)

ความว่า โอ้มนุษยชาติทั้งหลาย แท้จริงเราได้สร้างพวกเจ้าจากเพศชายและเพศหญิง และเราได้ให้พวกเจ้าแยกเป็นเผ่าและตระกูล เพื่อพวกเจ้าจะได้รู้จักกัน...อัลอายะฮฺ

(อัลฮุจญ์รอต : 13)

ส่วนการกระจายรายได้ นบีมุฮัมมัด ﷺ กำหนดให้มีการกระจายรายได้สู่สังคมส่วนรวมโดยใช้รูปแบบและวิธีการที่แตกต่างกัน เช่น สิ่งตอบแทน การจ้างงาน การรับจ้าง การเช่า ค่าแรงงาน และการแสวงหากำไร แม้ระบบทุนนิยมจะไม่ค่อยกล่าวถึงการกระจายรายได้ไปสู่คนยากไร้และคนยากจนมากเท่าใดนัก ขณะที่ระบบสังคมนิยมสิทธิของคนร่ำรวยจะถูกเพิ่งเล็ง

Prince of Songkla University Pattani Campus

เรื่องสิทธิ แต่มาตรฐานการกระจายรายได้ของท่านวางอยู่บน (1) ความเป็นธรรม (2) และความเป็นจริงที่สังคมควรได้รับ หลักฐานที่สะท้อนให้เห็นเจตนารมณ์ของท่านในการกระจายรายได้สู่สังคมได้ดีที่สุดคือ คำกล่าวของท่านในปีเทศกาลการประกอบพิธีฮัจญ์ครั้งสุดท้าย เมื่ออะบีวักก๊อศผู้มีทรัพย์สินจำนวนมากและมีลูกสาวทายาทรับมรดกเพียงคนเดียว เขาถามท่านว่า

((أفأتصدق بثلثي مالي قال لا فقلت بالشطر فقال لا ثم قال الثلث والثلث كبير أو كثير إنك أن تذر ورثتك أغنياء خير من أن تذرهم عالة يتكففون الناس))

(رواه البخاري : 1233)

ความว่า ฉันต้องการบริจาคสิ่งที่เขามีอยู่ 2 ใน 3 ได้หรือไม่ ท่านกล่าวว่า ไม่ได้ ฉันกล่าวว่า 1 ใน 2 ได้หรือไม่ ท่านตอบว่า ไม่ได้ 1 ใน 3 และ 1 ใน 3 ก็มากเกินไปแล้ว แท้จริงหากท่านทิ้งทายาทไว้อย่างบุคคลที่ร่ำรวยย่อมดีกว่าปล่อยพวกเขามีชีวิตอยู่อย่างคนยากจนและแบมือขอจากเพื่อนมนุษย์

(บันทึกโดยอัลบุคอรีย์ : 1233)

บัยตุลมาล คือสถาบันด้านเศรษฐกิจแรกที่นบีมุฮัมมัด ﷺ ก่อตั้งในนครมะดีนะฮฺ เพื่อจัดเก็บ รวบรวม และแจกจ่ายซะกาตทุกประเภท โดยมิได้แยกว่าส่วนใดเป็นรายได้ทางศาสนาและส่วนใดคือรายได้ทางโลกตามที่ชาวตะวันตกเข้าใจแต่ประการใด เพราะรัฐอิสลามมิได้แยกระหว่างศาสนาออกจากการเมืองและทางโลก ดังอัลกุรอานระบุว่า

﴿وَابْتَغِ فِيمَا آتَاكَ اللَّهُ الدَّارَ الْآخِرَةَ وَلَا تَنسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا...الآية﴾

(القصص : 77)

ความว่า เจ้าจงขวนขวายในสิ่งที่อัลลอฮฺจทรงนำมาให้แก่ท่านในโลกแห่งอาคิเราะฮฺ (โลกหน้า) แต่เจ้าอย่าลืมส่วนได้ของท่านบนโลกนี้... อัลอายะฮฺ

(อัลเกาะศ็อด : 77)

Prince of Songkla University Pattani Campus

บัยตุลมาลทำหน้าที่คล้ายคลึงกับระบบกองคลังในปัจจุบัน กล่าวคือ เป็นหน่วยงานเศรษฐกิจของภาครัฐที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการหารายได้ รายจ่าย หนี้สินของกิจการสาธารณะ หรือของภาครัฐและงบประมาณแผ่นดิน โดยนำสิ่งที่ได้รวบรวมมาใช้จ่ายเพื่อกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

พื้นฐานการเงิน นบีมุฮัมมัด ﷺ ได้วางพื้นฐานการเก็บออม การฝาก การโอนหนี้ การค้ำประกันและการอุปการะ การประกันภัยและการคุ้มครอง การมอบอำนาจ การจำนำ การกู้ยืม การซื้อขายแบบผ่อนชำระหรือสินเชื่อ การซื้อขายแบบจ่ายเงินล่วงหน้า การหุ้นส่วนและการลงทุน และการซื้อเพื่อขายเอากำไร ก่อนถูกพัฒนาเป็นรูปองค์กร บริษัท สถาบันการเงิน และธนาคารอิสลามในเวลาต่อมา สิ่งเหล่านี้ล้วนมีแบบฉบับมาจากท่านและสมควรได้รับการนำมาใช้ ดังอัลกุรอานระบุว่า

﴿وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانتَهُوا...الآية﴾

(الحشر : 7)

ความว่า และสิ่งที่ศาสนทูตได้นำมอบมาให้พวกท่าน ดังนั้นพวกท่านจงยึดสิ่งนั้นไว้ และสิ่งที่ท่านได้ห้ามจากสิ่งนั้น พวกท่านจงออกห่างไกล... อัลอายะฮ์

(อัลฮัชร์ : 7)

นอกจากนั้นผลิตภัณฑ์ทางการเงินข้างต้นยังมักถูกนำมาประยุกต์ใช้ เพื่อตอบสนองความต้องการทางระบบการเงินซึ่งมีทั้งใน (1) รูปแบบเอกเทศ เช่น General Investment deposit จะใช้หลัก al-Mudārabah, Revolving Financing จะใช้หลัก al-‘Anah และ Leasing จะใช้หลัก Ijārah (2) รูปแบบใช้งานร่วมกัน เช่น พันธบัตรอิสลามจะใช้หลัก al-Mudārabah + Mushārakah + Istisnā’ และสินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัยจะใช้หลัก Ijārah Wa Istinā’ + Diminishing al-Mushārakah ส่วนการเช่าซื้อจะใช้หลัก Ijārah + al-Bai‘a ผลิตภัณฑ์ทางการเงินข้างต้น สร้างความยืดหยุ่นในระบบการเงิน ซึ่งถือเป็นตัวส่งสัญญาณถึงอนาคตที่ดีและน่าตื่นตาตื่นใจ ตลอดจนเป็นระบบการเงินที่วางพื้นฐานอยู่บนคุณค่าทางศีลธรรมมากกว่าความโลภและความกลัว สิ่งเหล่านี้ทำให้การเงินอิสลามมีแนวโน้มเป็นที่นิยมกันมากขึ้น เพราะนักลงทุนต่างเล็งหาแหล่งลงทุนที่ปลอดภัยกว่าเดิม

Prince of Songkla University Pattani Campus

การค้าและการเงินระหว่างประเทศ นบีมุฮัมมัด ﷺ สนับสนุนการค้าและการเงินระหว่างประเทศมิใช่เพื่อแลกเปลี่ยนทางการค้า ผลกำไร และการหมุนเวียนด้านเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ท่านต้องการสถาปนาความเป็นพี่น้องระหว่างร่วมโลก สร้างภราดรภาพสากล และเผยแผ่ศาสนาผ่านเส้นทางการค้าขายจากทวีปหนึ่งสู่อีกทวีปหนึ่ง ดังอัลกุรอานระบุว่า

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَى وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ﴾

(الحجرات : 13)

ความว่า โอ้มนุษยชาติทั้งหลาย แท้จริงเราได้สร้างพวกเจ้าจากเพศชายและเพศหญิง และเราได้ให้พวกเจ้าแยกเป็นเผ่าและตระกูลเพื่อพวกเจ้าจะได้รู้จักกัน แท้จริงผู้มีเกียรติยิ่งในหมู่พวกเจ้า ณ อัลลอฮฺ คือบุคคลที่มีความยำเกรงยิ่งในหมู่พวกเจ้า แท้จริงอัลลอฮฺทรงรอบรู้อย่างละเอียด

(อัลฮุจญ์รอต : 13)

ส่วนหนึ่งบรรดามาตรการที่นบีมุฮัมมัด ﷺ ใช้ป้องกันการดำเนินธุรกิจระหว่างประเทศให้ปลอดภัยจากเอารัดเอาเปรียบมากที่สุดคือ การห้ามทุกคนออกไปนอกเมืองเพื่อดักซื้อสินค้าระหว่างการเดินทางหรือกองคาราวานกำลังเดินทางมายังตลาด ท่านอับดุลลอฮฺ กล่าวว่า

((كنا نتلقى الركبان فنشتري منهم الطعام فنهانا النبي صلى الله عليه وسلم أن نبيعه حتى يبلغ به سوق الطعام))

(رواه البخاري : 2058)

ความว่า พวกเราเคยออกไปดักพบและซื้ออาหารจากกองคาราวาน ต่อมานบีมุฮัมมัด ﷺ ได้ห้ามซื้อขาย (รูปแบบดังกล่าว) จนกว่ากองคาราวานจะเดินทางเข้าถึงตลาดอาหาร

(บันทึกโดยอัลบุคอรีย์ : 2058)

นบีมุฮัมมัด ﷺ ส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ เพื่อการแลกเปลี่ยนทรัพยากรและความมั่งคั่งระหว่างมนุษยชาติ เนื่องจากไม่มีตลาดใดสมบูรณ์มีครบครันทุกสิ่งทุกอย่าง ดังนั้นการแข่งขันทางตลาดระหว่างประเทศ จึงเป็นสิ่งที่มาเติมเต็มทางการตลาดระหว่างมนุษยชาติ

Prince of Songkla University Pattani Campus

มากกว่าจะมองว่าเมื่อมีคนหนึ่งได้ คนหนึ่งต้องสูญเสีย (Zero Sum Game) เพราะสิ่งที่ทำให้ประเทศชาติเจริญหรือไม่เจริญนั้นขึ้นอยู่กับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตของแต่ละประเทศ แม้แนวทางดังกล่าวจะค่อนข้างสวนกระแสกับทุนนิยม แต่แนวทางดังกล่าวมีลักษณะคล้ายคลึงกับแนวคิดของ พอล ครุกแมน ว่าด้วยเรื่อง Increasing Return to Scale ที่กล่าวว่า ถ้าเพิ่มสัดส่วนการผลิตให้มากขึ้น ผลตอบแทนก็จะสูงขึ้นเช่นกัน ซึ่งถือเป็นทฤษฎีใหม่ที่เขาเพิ่งค้นพบ

6.3 ข้อเสนอแนะ

6.3.1 ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1) อิทธิพลสังคมแบบทุนนิยมในปัจจุบันได้ปลูกฝังความฟุ่มเฟือย และกระตุ้นให้ทุกคนใช้จ่ายอย่างเกินตัวในสิ่งที่ไม่มีความจำเป็นหรือเกินกว่าปัจจัยในการดำรงชีวิต ได้แก่ การบริโภคอย่างเกินตัวและเกินความจำเป็น หรือหมดค่าใช้จ่ายกับบริการด้านบันเทิง เช่น โรงภาพยนตร์ มินิเธียเตอร์ ร้านเกมส์ คาราโอเกะ คอฟฟีช็อบ บาร์ และไนท์คลับ หรือหมดค่าใช้จ่ายไปกับความสวยความงาม การแต่งตัวตามแฟชั่น การพนัน และเสี่ยงโชค สิ่งเหล่านี้ทำให้บุคคลนั้นไม่มีเงินเพียงพอในการตอบสนองความต้องการ และส่งผลให้เกิดการกู้หนี้ยืมสินหรือก่ออาชญากรรมตามมา จนกลายเป็นวัฏจักรที่ไม่สามารถหลุดออกมาได้ถ้าไม่เปลี่ยนแนวทางในการดำรงชีวิต ดังนั้นระบบเศรษฐกิจอิสลามจึงเป็นทางเลือกใหม่ที่ทุกคนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ เพื่อทำให้ชีวิตมีความมั่นคงและทำให้สังคมเกิดความสมดุลและยั่งยืน ตลอดจนสามารถดำรงอยู่ได้ท่ามกลางการแข่งขันและความเปลี่ยนแปลงของโลกาภิวัฒน์

2) โลกกำลังเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่หลังเศรษฐกิจอเมริกา และยุโรปเริ่มถดถอย ขณะที่เศรษฐกิจจีน ญี่ปุ่น อินเดีย และเอเชียกำลังก้าวเข้ามามีบทบาทในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจโลก เพราะประชากรมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีและมั่งคั่งมากขึ้น ดังนั้นนักลงทุนและนักธุรกิจควรฉวยโอกาสปรับปรุงโครงสร้างด้านเศรษฐกิจของประเทศไทยให้เทียบเท่าประเทศเพื่อนบ้าน หรือเป็นหนึ่งจากประเทศแถบเอเชียที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจโลก

โดยเฉพาะประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรมมาช้านาน ดังนั้นจึงควรร่วมมือกันทุกระดับสร้างความเปลี่ยนแปลงโครงสร้างภาคเกษตรกรรม เพื่อนำไปสู่ความแตกจากประเทศอื่น เช่น คิดค้นกระบวนการผลิตรูปแบบใหม่ ผลิตภัณฑ์ใหม่ทางการเกษตร การแปรรูปผลิตภัณฑ์ธรรมชาติจากสมุนไพรเป็นน้ำมันระเหยเพื่อใช้ในสปา หรือการเพาะเลี้ยง (เช่น ปลาการ์ตูนและห้อยเป้าฮื้อ) เพื่อเพิ่มมูลค่าการส่งออกสู่ตลาดต่างประเทศให้มากขึ้น ตลอดจนส่งเสริม

Prince of Songkla University Pattani Campus

การลงทุนในภาคเกษตรกรรมก่อนการลงทุนในภาคอื่นๆ เพราะการเกษตรเป็นปัจจัยหลักที่ทุกคนต้องกินต้องใช้ และเป็นสิ่งผลักดันให้เกิดการลงทุนประเภทอื่นๆตามมา

ความต้องการจากภาคการเกษตรในตลาดโลกค่อนข้างสูง ขณะที่การส่งเสริมในภาคเกษตรกรรมค่อนข้างน้อย จนทำให้ราคาน้ำมัน ข้าว และสินค้าอื่นๆ อีกมากมายขยับราคาขึ้นลงตลอดเวลาจนกลายเป็นปัญหา แต่ปัญหาดังกล่าวสามารถแก้ไขได้หากทุกคนควรหันมาสนใจการพึงพาตนเอง ลดการพึ่งพาคนอื่น รู้จักกินรู้จักใช้ พอเพียง ประหยัด และการเก็บออม ซึ่งพบได้ระบบเศรษฐกิจอิสลาม และพบได้ในระบบเศรษฐกิจพอเพียงตามโครงการพระราชดำริ ซึ่งประชาชนทุกคนสามารถนำไปปฏิบัติได้ ตั้งแต่ระดับครอบครัวไปจนถึงระดับรัฐ ตลอดจนนำไปใช้ในการพัฒนาและบริหารประเทศ

3) ภาวะโลกร้อน ภัยแล้ง น้ำท่วม แผ่นดินไหว และอื่นๆ มิได้เกิดจากการตัดไม้ทำลายป่าเพียงอย่างเดียว แต่รวมถึงการแข่งขันลงทุนในอุตสาหกรรมมากเกินไปด้วย เช่น การปล่อยก๊าซพิษจากการผลิตโรงงานอุตสาหกรรม การเผาไหม้เชื้อเพลิงจากรถยนต์ เครื่องบิน และอื่นๆ สิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดมลภาวะเป็นพิษและส่งผลกระทบต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางนิเวศวิทยา ดังนั้นการประกอบธุรกิจและการลงทุนในอุตสาหกรรม ควรอาศัยสิ่งที่เกิดจากพลังงานต่อเนื่องเป็นส่วนใหญ่ และควรให้ความสำคัญกับผลกระทบต่อระบบนิเวศวิทยาและสิ่งแวดล้อมมากกว่าผลประโยชน์

ภาครัฐควรจะสนับสนุนสินเชื่อ SME ด้านอาหารหะลาล เพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรมอาหารหะลาลแข่งขันกับประเทศมาเลเซีย เนื่องจากภาคใต้ของไทยมีศักยภาพที่เข้มแข็งพออีกทั้งยังเป็นต้นทุนที่สำคัญ โดยที่ผ่านมาตลาดผู้บริโภคเกือบ 1 ใน 3 ของโลกจากบรรดาผู้ที่นิยมบริโภคอาหารหะลาล และหากประชาชนมุสลิมระดับรากหญ้ามีแหล่งทุนโดยตอบรับนโยบายการผลักดันนิคมอุตสาหกรรมหะลาลในพื้นที่ จะยิ่งส่งเสริมการมีรายได้ให้กับประชาชนในท้องถิ่นได้มากขึ้น และจะช่วยคลี่คลายปัญหาปากท้องชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากความไม่สงบได้อีกทางหนึ่ง หรือควรจะประสานงานกับกองทุนการเงินประเทศตะวันออกกลางที่นิยมขยายการลงทุนในกลุ่มประเทศเอเชียใต้ โดยเฉพาะกลุ่มคูเวตไฟแนนซ์เฮาส์ ให้เข้ามาลงทุนอุตสาหกรรมหะลาลแบบครบวงจร

4) เนื่องจากกระแสเศรษฐกิจโลกมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และตลาดตะวันตกอยู่ท่ามกลางปัญหาเศรษฐกิจและการเงินที่ยังไม่ได้แก้ไขให้ลุล่วง หรืออาจจะใช้เวลาอีกนาน รัฐบาลควรค้นหาตลาดใหม่มาทดแทนตลาดเก่าทางสหรัฐอเมริกา ประเทศในกลุ่มตะวันตก บราซิล รัสเซีย อินเดีย และจีน โดยตลาดเกิดใหม่สามารถแยกได้ 2 กลุ่มคือ (1) ตลาดเกิดใหม่ชั้นแนวหน้า ได้แก่ ศรีลังกา บังลาเทศ ปากีสถาน ไนจีเรีย รวันดา และเวียดนาม (2) และ

Prince of Songkla University Pattani Campus

ตลาดเกิดใหม่ที่ถูกมองข้าม ได้แก่ แอฟริกา อียิปต์ แอลจีรีย บอตสวานา มอริเชียส ตูนีเซีย ตุรกี ซาอุดิอาระเบีย เม็กซิโก และอินโดนิเซีย โดยตลาดเหล่านี้ล้วนเป็นศูนย์กลางของพลวัตกับความคิดสร้างสรรค์และมีสัดส่วนคิดเป็น 50% การเติบโตของโลกและเป็นตลาดของชนชั้นกลางรุ่นใหม่มากถึง 700 ล้านคนที่พร้อมบริโภคนวัตกรรมใหม่ๆ ทางธุรกิจและการลงทุน

โดยเฉพาะโลกมุสลิมกว่า 1,500 ล้านคน ถือเป็นตลาดใหญ่มากและมีความต้องการค่อนข้างสูงคิดเป็นมูลค่าถึง 150,000 ล้านเหรียญสหรัฐ การประกอบธุรกิจและการลงทุนด้านผลิตภัณฑ์ Halal Food (อาหารที่ได้รับอนุญาตตามบทบัญญัติศาสนาอิสลาม) และผลิตภัณฑ์ของมุสลิม (Muslim Otop) จึงมีความเป็นไปได้สูง หากรัฐอาศัยความพร้อมทั้งด้านทรัพยากร เทคโนโลยี ระบบการบริหารจัดการศาสนาอิสลาม และอำนาจพระราชบัญญัติ ส่งเสริมอุตสาหกรรมอาหารหะลาล ตลอดจนสร้างความเข้าใจ สร้างความเชื่อมั่นและความน่าเชื่อถือในมาตรฐานอาหารหะลาลไทยแก่กลุ่มประเทศตะวันออกกลางและตลาดโลกได้ ประเทศไทยจะมีรายได้เข้าประเทศหลายแสนล้านบาทต่อปี การเจาะตลาดมุสลิมนั้นภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องควรศึกษาข้อมูลพฤติกรรมการบริโภคอาหารของผู้บริโภค เพื่อปรับปรุงสินค้าให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคได้เป็นอย่างดี

ผลิตภัณฑ์ที่สำคัญได้แก่ ผลิตภัณฑ์ที่ทำให้เกิดการสร้างมูลค่าเพิ่ม หรือมีโอกาสกระจายตลาดที่มีอยู่แล้ว หรือโอกาสในการกระจายตลาดใหม่โดยเน้นกลุ่มประเทศที่มีกำลังซื้อสูง เช่น กลุ่มประเทศตะวันออกกลาง ประเทศที่มีประชากรมุสลิม หรือแรงงานมุสลิม โดยสินค้าอาหารหะลาลสำคัญที่สามารถส่งออกได้แก่ กุ้งและผลิตภัณฑ์ ไก่และผลิตภัณฑ์ ผลไม้กระป๋องและแปรรูป ตลอดจนผลิตภัณฑ์จากเนื้อโคและแพะแกะ เป็นตลาดที่มีศักยภาพส่งออกสูง ดังนั้นหากมีการส่งเสริมให้เพิ่มปริมาณการเลี้ยงสัตว์ เพราะนอกจากจะป้อนตลาดแล้ว ยังถือเป็นการเพิ่มโอกาสพัฒนาการส่งออกในระยะยาวอีกด้วย โดยเฉพาะหลังปัญหาการออกตรารับรองหะลาลหมดไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความพยายามของคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยที่จะสร้างความน่าเชื่อถือของตราหะลาล การร่างระเบียบใหม่ให้ทุกบริษัทที่จะผลิตอาหารหะลาล การแต่งตั้งผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามเป็นที่ปรึกษา การเพิ่มบุคลากรเพื่อการตรวจสอบกระบวนการผลิตหรือส่วนผสมต่างๆของผลิตภัณฑ์ รวมทั้งรัฐบาลควรจะกำหนดนโยบายให้ชัดเจนก่อนเปิดการเจรจาในกลุ่มประเทศสมาชิกโอไอซี ทั้งนี้เพื่อทำให้การรับรองมาตรฐานอาหารหะลาลเป็นที่ยอมรับในโลกมุสลิมมากยิ่งขึ้น หรืออาจจะอาศัยองค์กรของมาเลเซียที่เป็นที่ยอมรับอยู่ก่อนแล้วเป็นฐานในการตรวจสอบคุณภาพสินค้า "หะลาล"

Prince of Songkla University Pattani Campus

นอกจากนั้นยังมีช่องทางอีกมากที่รอผู้ประกอบการขนาดกลางและเล็ก (SMEs) เข้าไปมีส่วนร่วม และควรเอาชนะอุปสรรคเรื่องมาตรฐานระหว่างประเทศ เช่น มาตรฐาน HACCP (ระบบการจัดการคุณภาพด้านความปลอดภัย ซึ่งใช้ในการควบคุมกระบวนการผลิตให้ได้อาหารที่ปราศจากอันตรายจากเชื้อจุลินทรีย์ สารเคมี และสิ่งแปลกปลอมต่างๆ เช่น เศษแก้ว โลหะ เป็นต้น) ซึ่งผู้ประกอบการในประเทศจำนวนมากยังไม่ผ่านมาตรฐานเหล่านี้ ดังนั้นหากการทำธุรกิจในตลาดสินค้าหะลาลของภาคธุรกิจไทย ได้รับความสนับสนุนอย่างดียิ่งจากภาครัฐและเอกชน ทุกย่างก้าวในตลาดสินค้าหะลาลโลกย่อมหมายถึงก้าวแห่งความเติบโตทาง เศรษฐกิจ การค้า การลงทุน และการเพิ่มขึ้นของรายได้ประชาชาติไปพร้อมๆ กัน

5) วิกฤติธุรกิจสินเชื่อและการลงทุนอสังหาริมทรัพย์ด้อยคุณภาพ (Sub-Prime) เริ่มต้นขึ้นที่สหรัฐอเมริกาและทำให้ธุรกิจขนาดใหญ่ในเครือซิตี้กรุ๊ปและบริษัทเมอร์ลินซ์ ประสบปัญหาหนี้เสีย จนต้องขอความช่วยเหลือกลุ่มนักธุรกิจจากสิงค์โปร์และโลกอาหรับเข้ามาช่วยเหลือ ขณะที่บริษัทเลห์แมน บราเธอร์ส วาณิชธนกิจขนาดใหญ่ของสหรัฐอเมริกายื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอปกป้องทรัพย์สินจากภาวะล้มละลายกับบริษัทอเมริกันอินเตอร์เนชั่นแนลกรุ๊ป (เอไอจี) วิกฤติดังกล่าวขยายตัวจนกลายเป็นวิกฤติเศรษฐกิจโลกหรือที่เรียกว่า Hamburger Crisis ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมตะวันตกเริ่มมีปัญหาขาดทุน ตลาดหุ้นและสถาบันหลักทางการเงินใหญ่หลายสถาบันทั้งในสหรัฐอเมริกา อังกฤษ ยุโรป และเอเชียต้องปั่นป่วน ลดปริมาณการผลิต และปลดพนักงานออก หากศึกษาอย่างละเอียดจะพบว่าปัญหาเกิดจาก (1) อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ที่ต่ำจนทำให้นักธุรกิจ นักลงทุน และประชาชนคาดหวังว่าจะได้กำไรสูงหากกู้เงินมาเพื่อลงทุนด้านอสังหาริมทรัพย์ อีกทั้งยังสามารถกู้ได้คนละหลายๆครั้ง หรือกู้เกินกำลังผ่อนชำระ จนเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดลูกหนี้เกรดสองหรือเรียกกันว่า ซับไพร์ม (Sub-prime Mortgage loan) ขณะที่ธนาคารและสถาบันการเงินปล่อยเงินกู้แก่ประชาชน โดยหวังเรียกเก็บดอกเบี้ยจากการผ่อนชำระเพียงอย่างเดียว ซึ่งทำให้ทั้ง 2 ฝ่ายมีแต่ความเสี่ยง (2) การซื้อขาย การลงทุนเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ และการจำนองในสิ่งที่ไม่มีตัวตนจริงๆ หรือไม่มีการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กันจริงๆ โดยเฉพาะธนาคารและสถาบันการเงินหลายแห่ง นิยมมอบเงินกู้ทั้งหมดให้สถาบันจัดอันดับเข้ามาจัดอันดับความน่าเชื่อถือ เพื่อออกตราสารก่อนจะขายต่อแก่นักลงทุน ดังนั้นจึงถือเป็นการลงทุนที่เต็มไปด้วยความไม่ชัดเจน และซับซ้อนเพราะไม่มีการรับมอบตัวอสังหาริมทรัพย์กันจริงๆ เช่นเดียวกับการใช้ตราสารเป็นหลักประกันขณะทำสัญญากู้ (3) การซื้อขายหนี้ (ตราสาร) ให้กับสถาบันการเงินที่มีเงินลงทุนสูงนั้นมีผลต่อธนาคาร สถาบันการเงิน และนักลงทุน เพราะเมื่อราคาอสังหาริมทรัพย์และมูลค่าหลักประกันลดลง ราคาตราสารและความน่าเชื่อถือก็จะลดลงตามไปด้วยหรือไม่มีสภาพคล่อง ปัญหาหนี้เสียจึงเกิดขึ้นง่าย (4) การแข่งขันกันทำยอดขายทำให้ราคา

อสังหาริมทรัพย์ตกต่ำ ในที่สุดก็ทำให้ผู้กู้หรือลูกหนี้ไม่สามารถผ่อนชำระตามกำหนดได้ (5) ขาดจริยธรรมทางธุรกิจ เช่น ความโลภ การปิดบัง และการใช้เล่ห์เหลี่ยม ตลอดจนใช้กลโยบายทางธุรกิจที่ซับซ้อนเพื่อผลประโยชน์และกำไร

ดังนั้นหากสถาบันการเงิน การลงทุน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับตลาดการเงินและธุรกิจด้านอสังหาริมทรัพย์ตระหนักดีในเรื่องดังกล่าว ควรสนับสนุนการร่วมทุนแบบแบ่งปันผลกำไรกันโดยหลีกเลี่ยงการปล่อยกู้เพื่อลงทุนโดยหวังเก็บเกี่ยวดอกเบี้ย หรือหลีกเลี่ยงการซื้อขายและการจำนองที่ซับซ้อน หรือไม่ได้ครอบครองสิทธิ หรือไม่สามารถจัดส่งสิ่งนั้นกันได้จริงๆ ขณะเดียวกันควรเร่งสร้างฐานการตลาด การค้าและการส่งออกในกลุ่มประเทศตะวันออกกลางและประเทศในเอเชียให้มากกว่ามุ่งเน้นไปทวีปอเมริกาและยุโรปเช่นเดิม เพื่อบรรเทาผลกระทบจากวิกฤติเศรษฐกิจ นอกจากนั้นนโยบายเศรษฐกิจของรัฐควรเน้นการลงทุนเพื่อการพัฒนาภายในประเทศ และส่งเสริมการบริโภคในประเทศให้มากขึ้น ตลอดจนส่งเสริมการสร้างงานหรือสร้างรายได้แบบยั่งยืน

เช่นเดียวกับแนวคิดทุนนิยมกำลังขยายตัวอย่างไร้ขอบเขต จนส่งผลกระทบต่อชุมชนผู้ประกอบการท้องถิ่นและประชาชนทั่วไป เช่น กรณีห้างค้าปลีกข้ามชาติกับร้านค้าท้องถิ่น กลุ่มนักลงทุนบริการด้านบันเทิงต่างๆ ขัดแย้งกับองค์กรสิทธิมนุษยชนหรือกระทรวงวัฒนธรรม ดังนั้นการดำเนินธุรกิจบนพื้นฐานจริยธรรมและคุณธรรมจึงเป็นเรื่องที่ดีและมีประโยชน์ต่อสังคมและทุกฝ่าย

6) ประเทศไทยมีสหกรณ์อิสลามกว่า 40 แห่ง แต่มีข้อจำกัดในการร่วมดำเนินธุรกิจกับหน่วยงานอื่น เพราะต้องดำเนินงานให้สอดคล้องกับกฎหมายอิสลามโดยใช้วิธีการฝากเงินเพื่อลงทุนร่วมกันแล้วแบ่งปันผลตอบแทนโดยไม่มีการคิดดอกเบี้ย ดังนั้นภาครัฐควรมีนโยบายส่งเสริมสหกรณ์อิสลาม โดยเฉพาะในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้ร่วมทำธุรกิจกับธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย เพื่อขยายโอกาสในการร่วมลงทุนทางธุรกิจกับธนาคาร และสหกรณ์อิสลามทั่วประเทศ ตลอดจนสถาบันการเงินจากกลุ่มประเทศตะวันออกกลางและประเทศมุสลิม เช่น มาเลเซีย บรูไน และอินโดนีเซีย โดยกรมส่งเสริมสหกรณ์อาจจะจัดประชุมเชิงปฏิบัติการระหว่างสหกรณ์ต่างๆกับธนาคารอิสลามขึ้น เพื่อร่วมกันเสนอแผนงานที่จะขอสนับสนุนเงินทุนจากธนาคารอิสลามและปล่อยสินเชื่อให้แก่สมาชิกสหกรณ์ ตลอดจนหาช่องทางเจาะตลาดทุนในกลุ่มประเทศมุสลิม

โครงสร้างเชิงสถาบันคือปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจ ดังนั้นจึงควรสนับสนุนให้มีการจัดตั้งหน่วยงานทางเศรษฐกิจตามรูปแบบอิสลาม ทั้งในรูปแบบคณะบุคคลและองค์กร สหกรณ์ มูลนิธิ และกองทุน เช่น องค์กรพัฒนาเศรษฐกิจอิสลาม ศูนย์พัฒนา

Prince of Songkla University Pattani Campus

อุตสาหกรรมอาหารหะลาล กลุ่มตลาดหุ้นอิสลาม กองทุนซะกาตฺ และอื่นๆ เพื่อทำหน้าที่บริหารจัดการ ศึกษาวิจัย และพัฒนาทางเศรษฐกิจมุสลิมให้ดำเนินไปตามรูปแบบกฎหมายอิสลาม ตลอดจนจัดตั้งหน่วยงานเพื่อหาทางแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจในสังคมมุสลิม และปัญหาความยากจน การว่างงาน ประชาชนไร้ที่ทำกินหรือขาดทุนทรัพย์ ปัญหาตลาดรองรับสินค้าไม่มี หรือผลผลิตและราคาสินค้าตกต่ำ โดยนโยบายของหน่วยงานต่างๆ ควรระบุให้ชัดเจน โปร่งใส และเป็นธรรม เพื่อสร้างดุลยภาพทั้งด้านคุณค่าทางวัตถุและจิตวิญญาณควบคู่กัน

7) ความมั่นคงทางสังคมตามแบบฉบับนบีมุฮัมมัด ﷺ อาศัยระบบซากาตและอื่นๆเป็นสวัสดิการสังคมแก่ประชาชน และอาศัยการกระจายรายได้ด้วยวิธีการต่างๆสู่ประชาชน ซึ่งถือเป็นระบบความมั่นคงทางสังคมอิสลามระดับประเทศ (Islamic Social Security System) ที่ท่านทำประสบความสำเร็จมาแล้ว ซึ่งครอบคลุมตั้งแต่การช่วยเหลือและการคุ้มครองของบุคคลและองค์กร ทั้งภาครัฐและเอกชนที่มีต่อบุคคล ครอบครัว กลุ่มชน หรือชุมชนให้มีมาตรฐานการครองชีพ สุขภาพ และฐานะทางสังคมที่ดี ไม่ว่าจะเกี่ยวกับด้านร่างกาย ชีวิต เกียรติยศ ทรัพย์สิน สติปัญญา ความคิด หรืออารมณ์ ไม่แบ่งชนชั้นและฐานะ ดังนั้นควรนำมาประยุกต์ใช้หรือปรับใช้ในระดับสังคมมุสลิมทั่วไปตามความเหมาะสม

8) บัยตุลมาลเป็นองค์กรด้านเศรษฐกิจนบีมุฮัมมัด ﷺ ที่ถูกก่อตั้งขึ้นเพื่อบริหารจัดการระบบซะกาตฺและอื่นๆ ก่อนนำไปช่วยเหลือผู้อ่อนแอและเป็นสวัสดิการแก่ประชาชนที่มีความต้องการ บัยตุลมาลทำหน้าที่คล้ายคลึงกับระบบกองคลังในปัจจุบัน กล่าวคือ เป็นหน่วยงานเศรษฐกิจของภาครัฐที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการหารายได้ รายจ่าย หนี้สินของกิจการสาธารณะหรือของภาครัฐ และงบประมาณแผ่นดิน โดยนำสิ่งที่ได้มาใช้จ่ายในกิจกรรมต่างๆที่เป็นประโยชน์ส่วนรวม สิ่งเหล่านี้ถือเป็นตัวอย่างที่ดีสำหรับมุสลิมที่ควรเจริญตามแนวทางท่านที่ให้ความสำคัญกับโครงสร้างเชิงสถาบัน

9) ปัจจุบันมาเลเซียกำลังจะกลายเป็นศูนย์กลางการเงินของโลกอิสลาม หลังมีการผลักดันนโยบายทางการเงิน สนับสถาบันการเงิน การลงทุน และธนาคารทั่วไปให้หันมาใช้นโยบายทางการเงินอิสลามอย่างเต็มรูปแบบ ดังนั้นประเทศไทย (1) ควรส่งเสริมระบบธุรกิจแบบแบ่งปันผลกำไรเข้ามาแทนระบบดอกเบี้ย ซึ่งเป็นระบบที่ได้รับการยอมรับจากธนาคารอิสลามขนาดใหญ่จากตะวันออกกลางให้มากขึ้น โดยอาจจะแต่งตั้งคณะผู้เชี่ยวชาญด้านเศรษฐกิจตะวันออกกลางขึ้นมากำกับดูแล (2) ควรออกมาตรการเพื่อดึงเงินทุนจากตะวันออกกลาง กำหนดมาตรการการปกป้องนักลงทุนในตลาดเงินอิสลาม ปรับเปลี่ยนระบบภาษีเพื่อดึงดูดนักลงทุนตลอดจนจับมือกับสถาบันการศึกษาของประเทศมาเลเซียและประเทศบรูไน เพื่อผลักดันนโยบายด้านนี้ให้ประสบความสำเร็จ (3) ควรเปิดโอกาสให้นักลงทุนจากตะวันออกกลางเข้ามาลงทุนและ

Prince of Songkla University Pattani Campus

ถือหุ้นในในช่องทางที่กำลังได้รับความนิยมให้มากขึ้น เช่น เปิดซื้อขายกองทุนพร็อพเพอร์ตี้ฟันด์ ตะกาฟุล การประกันแบบอิสลาม บริการซุกูค (เช็ค) และธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวและโรงพยาบาล เป็นต้น (4) แม้ประเทศไทยจะมีธนาคารอิสลาม แต่มูลค่าตลาดและตลาดการเงินยังเล็กเกินกว่าที่สถาบันการเงินและการลงทุนจากตะวันออกกลางจะให้ความสนใจ ดังนั้นรัฐบาลควรเข้ามาช่วยเหลือจัดการด้านตลาดเพื่อหาทางขยายมูลค่าตลาดให้โตเร็วขึ้น (5) และเพื่อสร้างฐานความแข็งแกร่งในธุรกิจอิสลาม ควรจัดสัมนาทั้งเชิงวิชาการและปฏิบัติการ หรือฝึกอบรมเกี่ยวกับธุรกิจและธนาคารอิสลามอยู่เสมอ รวมทั้งจัดตั้งสถาบันที่ปรึกษาเกี่ยวกับการเงินการลงทุนและสถาบันศึกษาการเงินอิสลามนานาชาติ หรือปรับดัชนีหุ้นชารีอะฮ์ (ตามหลักกฎมายอิสลาม) ให้สอดคล้องกับมาตรฐานโลก เพื่อกระตุ้นการแข่งขันกับแหล่งเงินทุนธุรกิจการเงินอิสลามอื่นๆ

ประเทศไทยกำลังเป็นที่สนใจจากกลุ่มประเทศอิสลาม โดยทราบได้จากยอดจำนวนผู้เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวและรักษาตัวตามโรงพยาบาลต่างๆในแต่ละปี ดังนั้นควรสนับสนุนธนาคารอิสลามกับตลาดหลักทรัพย์ เพื่อศึกษาความเป็นไปได้และหาช่องทางเปิดตลาดหุ้นอิสลามเพื่อให้นักลงทุนผู้นับถือศาสนาอิสลามทุกคนสามารถลงทุนในตลาดหุ้นไทย โดยอาจจะตั้งคณะทำงานขึ้นมาประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิด้านศาสนาอิสลาม ผู้เชี่ยวชาญด้านเศรษฐศาสตร์อิสลาม และผู้มีความรู้เกี่ยวกับอุตสาหกรรมตามที่นักลงทุนสนใจ เพื่อศึกษากระบวนการทำงานให้เกิดหุ้นอิสลาม เช่น อุตสาหกรรมอาหารหะลาล ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ การท่องเที่ยวและโรงพยาบาล เป็นต้น

ธนาคารอิสลามควรเร่งสร้างความเข้าใจกับเจ้าหน้าที่ ประชาชน และทุกคนที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับเป้าหมาย ความสำคัญ แนวโน้ม และทิศทางองค์กรต่างๆให้ชัดเจนและเป็นรูปธรรม ตลอดจนสนับสนุนให้มีการศึกษาสถาบันการเงินขอโลกมุสลิมและธนาคารอิสลามในตะวันออกกลาง เพื่อนำมาพัฒนาและประยุกต์ใช้ภายในประเทศ ตลอดจนรณรงค์เยาวชน นักเรียน นักศึกษาให้สนใจและศึกษาหลักเศรษฐศาสตร์อิสลามเชิงลึก เพื่อสร้างบุคลากรมาทำงานด้านเศรษฐกิจให้เพียงพอกับความต้องการทางสังคม ควรเร่งพัฒนาและยกระดับธนาคารให้สามารถเข้าแข่งขันกับกลุ่มธนาคารพาณิชย์ และธนาคารอิสลามจากกลุ่มตะวันออกลางหรือประเทศมุสลิมได้ โดยเน้นการให้บริการและขยายสินเชื่อที่ครอบคลุมทุกประเภทมากขึ้น เช่น ที่อยู่อาศัย รถยนต์ การเดินทาง การลงทุน และประกันอิสลามประเภทต่างๆให้มากขึ้น เพื่อเปิดตลาดในตะวันออกกลาง หรือเปิดช่องทางให้นักธุรกิจและนักลงทุนจากตะวันออกกลางเข้ามาลงทุนกับธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทยให้มากขึ้น

Prince of Songkla University Pattani Campus

ธนาคารควรร่วมมือกับตลาดหลักทรัพย์ เพื่อศึกษา แลกเปลี่ยน และหาแนวทางในการเปิดตลาดค้าหุ้นอิสลามในประเทศไทย เพื่อให้นักลงทุนผู้นับถือศาสนาอิสลามสามารถลงทุนในตลาดหุ้นไทยได้ ตลอดจนเชื่อมต่อกับตลาดหุ้นของโลกมุสลิม โดยอาจจะตั้งคณะทำงานขึ้นมาศึกษาถึงกระบวนการทำงานให้เกิดหุ้นอิสลาม อาจจะประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิด้านศาสนาอิสลาม ผู้เชี่ยวชาญด้านเศรษฐศาสตร์อิสลาม และผู้มีความรู้เกี่ยวกับอุตสาหกรรมตามที่นักลงทุนสนใจ ไม่ว่าจะเป็นอุตสาหกรรมอาหารหะลาล ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ การท่องเที่ยว และโรงพยาบาล ข้อสำคัญการลงทุนประเภทนี้จะไม่มีดอกเบี้ยหรือสิ่งที่ขัดต่อหลักศาสนาอิสลามเข้ามาเกี่ยวข้อง

นอกจากนั้นธนาคารควรจะสนับสนุนสินเชื่อเอสเอ็มอีด้านอาหารหะลาลให้มากขึ้น เพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรมอาหารหะลาลแข่งขันกับประเทศมาเลเซีย ตลอดจนปล่อยสินเชื่อแก่ผู้ประกอบท่องเที่ยวในพื้นที่ฝั่งทะเลอันดามันและภาคเหนือ โดยเฉพาะกลุ่มทัวร์หะลาล ควรจะได้รับความสนใจเป็นพิเศษ เพราะอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในภูเก็ต พังงา กระบี่ เชียงใหม่ เชียงราย กำลังได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวกลุ่มประเทศตะวันออกกลางและประเทศมุสลิม โดยการเติบโตของตลาดมุสลิมมีผลต่ออุตสาหกรรมอาหารหะลาลอย่างเห็นได้ชัดในแต่ละปี แต่ที่ผ่านมาติดปัญหาเรื่องไม่มีแหล่งอาหารประเภทมุสลิมที่ได้รับมาตรฐานหะลารองรับ ทำให้นักท่องเที่ยวจำนวนมากเดินทางไปประเทศมาเลเซียและอินโดนีเซียแทน

10) เป็นที่ทราบกันดีว่าสถานการณ์ปัจจุบันและแนวโน้มในปีหน้า ตลอดจนตลาดใหญ่อย่างสหรัฐอเมริกาและยุโรปกำลังเผชิญปัญหา ทั้งวิกฤตการณ์การเงินและเศรษฐกิจ ภาคการส่งออกควรให้ความสำคัญกับตลาดใหม่ที่โอกาสสดใสกว่า ทั้งเอเชีย แอฟริก และรัสเซีย โดยเฉพาะตลาดตะวันออกกลางนับเป็นตลาดที่น่าสนใจตลาดหนึ่งซึ่งเป็นกลุ่มประเทศที่มีกำลังซื้อสูง และศักยภาพในการค้าขายระหว่างประเทศสูง

11) การแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคมให้เจริญก้าวหน้ารุ่งเรืองและมั่นคงจะประสบความสำเร็จได้ ควรให้ความสำคัญกับสิ่งต่อไปนี้ (1) ควรลดการใช้จ่ายทรัพยากรและการบริโภคอย่างฟุ่มเฟือยออกไป และสร้างฐานการผลิตบนพื้นฐานของความต้องการที่จำเป็น (2) ควรสร้างสิ่งจูงใจเพื่อนำไปสู่การประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจอย่างมีศีลธรรมมากกว่าผลประโยชน์ (3) ควรนำจริยธรรมทางเศรษฐกิจมาใช้เพื่อปรับโครงสร้างทางสังคมและเศรษฐกิจ เช่น สร้างสรรค์และจัดการทรัพยากรให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม ลดการกระจุกตัวในการครอบครองปัจจัยการผลิต และปฏิรูประบบการเงินให้มีบทบาทในการส่งเสริมโครงสร้างดังกล่าว เป็นต้น การดำเนินงานดังกล่าวจะต้องเป็นไปอย่างสอดคล้องกันทั้งภาครัฐและเอกชน โดยเฉพาะรัฐบาลจะต้องส่งเสริมให้จริยธรรมทางเศรษฐกิจกลายเป็นสิ่งที่ทุกคนยอมรับทุก

Prince of Songkla University Pattani Campus

สังคม (4) ควรสร้างความมั่นใจและทิศทางที่มั่นคง โดยไม่แกว่งไปตามกระแสทุนนิยมและสังคมนิยมมากเกินไป ควรลดการตามกระแสของทุนนิยมและสังคมนิยม โดยวางแผนและกำหนดนโยบายขึ้นมาอย่างสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงทางสังคม และความเป็นอยู่ภายใต้กรอบการทำงานที่สอดคล้องกับคุณธรรมทางเศรษฐศาสตร์ (5) ควรเปิดโอกาสให้ผู้คนที่เดือดร้อนและไม่ได้รับความเป็นธรรม มีส่วนรวมในการกำหนดนโยบายทางเศรษฐกิจและการเมือง โดยรัฐบาลที่ดีจะต้องปฏิบัติกับประชาชนอย่างเป็นธรรม เท่าเทียมกัน และแสดงความรับผิดชอบต่อพระเจ้าผู้มีอำนาจสูงสุดขณะที่รัฐออกกฎหมายมา และควรเปิดโอกาสให้ทุกคนได้แสดงความสามารถเชิงสร้างสรรค์และศิลปะอย่างเต็มที่ หรือส่งเสริมขยายโครงสร้างอุตสาหกรรมขนาดใหญ่และขนาดกลางให้เกิดขึ้น ซึ่งอาจจะลงทุนเองและอาศัยการลงทุนจากต่างชาติเพื่อรองรับการว่างงาน (6) ควรขจัดอุปสรรคที่ทำลายบรรยากาศการลงทุนออกไป เช่น ความไม่แน่นอนทางการเมืองภายใน ควบคุมการเปลี่ยนแปลงของเงินตรา กำหนดภาษีนำเข้าสินค้าที่มีความจำเป็นสูงเกินไป ตลอดจนส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศที่ไม่ขัดกับคุณค่าหรือหลักการของอัลอิสลาม

6.3.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สิ่งที่ผู้วิจัยเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไปได้แก่

1) ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทด้านเศรษฐกิจของนบีมุฮัมมัด ﷺ ต่อการสถาปนารัฐอิสลาม ณ นครมะดีนะฮ์

2) ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างระบบเศรษฐกิจอิสลามกับระบบเศรษฐกิจของทุนนิยม สังคมนิยม และคอมมิวนิสต์

Prince of Songkla University Pattani Campus